

Година XXIII - Број 506
Субота, 9. септембар 1961.

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

КРОЗ ВЕКОВЕ

НАЈЧУДНИЈИ ДВОБОЈ

Најчуднији двобој у историји вероватно је онај који се одиграо у Паризу 1880. године. Оба дуеланта, Фернан Серафен и Анри-Жан о'Каме, истовремено су пуцали један на другог и обојица су погодили — ништољ свог противника. Тако је овај двобој завршен без жртава, на велико олакшање сведока двобоја, а вероватно и дуеланта.

ИНКА — ХИРУРЗИ

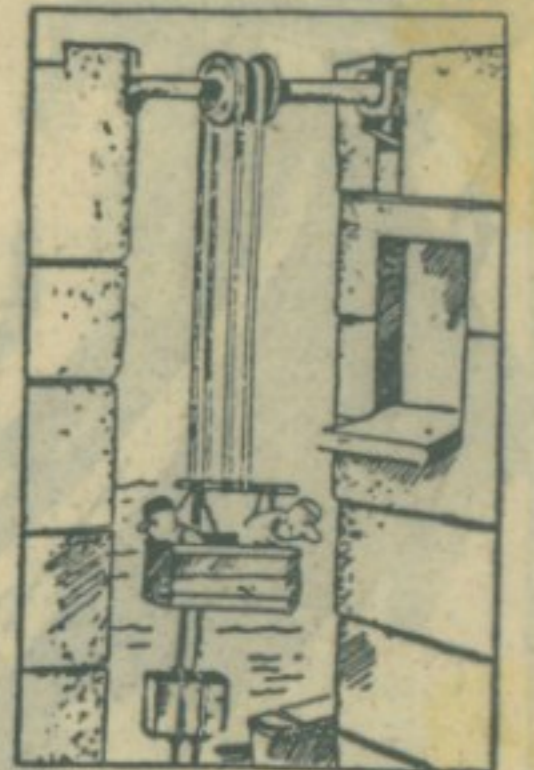
Велики свештеници краљевства Инка, поред својих верских дужности, обављали су и дужности лекара. У једној гробници у близини

данашњег града Лиме нађена је мумија неког принца коме су свештеници — хирурзи после неке операције на мозгу, затворили лобању златном плочицом чија је површина 43 квадратна сантиметра и коју су за околне кости причврстили танким златним нитима.

АРХИМЕДОВ ЛИФТ

Архимед (287 — 212), највећи старогрчки математичар и физичар, још 256. године пре на-

ше ере начинио је у Сиракузи лифт који се помоћу противтегова могао подићи на висину од 28 метара.

ЛЕД С ЛИБАНСКИХ ГОРА

У време кад су Египтом још владали султани, током 205 година, у Каиро је сваког дана стижао караван од 14 камила који је с Либанских гора, удаљених 500 километара, доносио товар снега за хлађење напитака на двору.

У ОВОМ БРОЈУ: *Тојови од млинских особина, Племеништа игра, Лажни скауш, Теснац, са јвозденим дном, Сусрећ са змијама у јрашуми Маја, Густав Малр*

ВЕШТАЧКА ПЛАЖА ЗА ГАЛЕБОВЕ

У Ници се гради вештачка плажа за галебове. Већ неколико година десетине хиљада ових птица имају лош обичај да се скупљају на аеродрому. Због тога су постале стална опасност за безбедност аеродрома. Пошто нису хтели да их униште, тражио се начин на који би се без свирепости могле уклонити са

авионских писти. Позвани су стручњаци из Националног института да реше то питање.

Аеродром у Ници је једини у Француској који је сгра-

ђен на морској обали, па је незгодно да се уклоне птице које посећују обалу. За време летања специјалне екипе имаће су дужност да растерују галебове ракетима кад су слетали или полетали авиони. Али, појавом млазњака опасности су се повећале: отвори на реактивним моторима ризиковали су увек да у себе повуку и птице у лету. Тада је решено да се примене научне методе.

Најпре је било потребно да се проуче крици птица да би се разликовали алармни крици, затим крици кад су у невољи, гладни итд. Сваки пут кад буде требало да се уклоне мали и велики галебови биће довољно да одјекне крик за растеривање забележен на магнетофонској траци, или из гласноговорника на аеродрому.

На сваки начин то је само привремена мера. Научници сматрају да је важније да се реше основни разлози који подстичу галебове да ту радије слећу, него на неком другом месту. Изгледа да су ови разлози углавном због боје и ткива листе. За сада се гради вештачка плажа од песка на крају аеродрома. Надају се да ће је птице усвојити као своје будуће место слетања. Касније ће се наставити са испитивањима да би се видело које боје привлаче или одбијају галебове.

»И ОТАЦ И МАЈКА«

Два голема брда заузимају средину Цејлона и спуштају се на две стране према мору, тако да су на ивицама од острва свуда простране равнице.

Још из далека осетио сам на крову мирисе које нам зелени крај шиљаше на сусрет. Палма је за Малајце што је камила за фелаха и бедина, што је крава за Европљанина; а у први ред иде кокосова палма. Њено лишће служи за кров, а у сиротиње често и за дуварове од колебе; њено влакно се преде или плете у поњаве или асуре, једини намештај скромног земљорадног народа; сок од зеленог ораха је посве сличан животињском млеку, а около њега је слој белога нежнога меса, те се њима већи део становника храни и поји; љуска сазрелога ораха промеће се у руци урођенога у разнолико ситно кухебно посуђе, најзад се влакнаста љуска од ораха упреда у ужад и пајване којима се везују делови њихових филигранних кућа, сagraђених из неколико стубова и греда кокосова дебла и застрти големим листовима исте биљке. Тако је кокосова палма као

што видимо урођенику цејлонском „и отац и мајка“.

Цејлон је домовина чаја, кафе, цимета, итд. Један од најпријатнијих излета, што сам пратио у тропским пределима, био је у циметске плантаже. На удаљенијим брежуљцима виде се зелене пруге циметових бокора, а ови около нас разастиру своје мирисе. Међу њима живе птице особите лепоте и сјаја и облећу нас певуцајући. Сингалезу је банана храна. Лугови од банане на Цејлону тако су бујни, зеленило је њи-

хово тако јарко, да се не може поредити ни са каквом вегетацијом на свету.

Највећи део цејлонских становника сачињавају урођеници, такозвани Сингалези. Назив овај дошао је од Сингали, како се у санскриту називаје Цејлон. Сингалези су питом, вредан и интелигентан народ. Носе дугу плетену косу низ плећа. Одећа им се састоји из обојеног прсника и беле кратке сукње. Сингалез је у животу скроман и присебан; храни се као и Малабарца искључиво воћем и пирин-

цем и проводи вас дан у раду.

Мушки су махом високи и коштувани, женске су веома правилна стаса, лепих црта, сјајне црне косе, дивотно лепих зуба.

Мене је, кроз све време док сам се бавио на Цејлону, савлађивао осећај да сам у колеци људског рода. Свакако је Цејлон једино место где човек може да се замисли у природном стању својем; храна му пада у уста скоро са сваког дрвета, у стручку сваке палме налази се извор за свеж напитак; блага топлота у кладу кокосове палме развија његову снагу без културног придевка — ње му није од потребе да се чува од зиме, а од жеге може га заклонити сваки банански лист, па ако је по треба и кад су и двоје, као „Пол и Виржинија“.

Ово је извод из књиге „Тамо амо по Истоку“ коју је написао др Милан Јовановић-Морски (1834—1896), лекар и књижевник који је „пропутовао Исток и Китај“, а 1882. вратио се у Србију.

СВЕ И СВАШТА О СРЦУ

Срце је орган који се најчешће помиње и кад човек није болестан. Каже се: „носи срце на језику“ (искрен је), „на крај срца“, „отвори срце“, „бити погођен у срце“, „притиснути некога на срце“ и слично.

Срце човека до 70 година изврши за то време рад ко-

јим би се маса од једног килограма покренула 460.000 километара далеко.

Убрзано лупање срца, које многи тумаче као обољење, не мора да буде знак болести. То може да се појави и код потпуно здравог човека у разним случајевима — у одлучним моментима живота; у

страху, радости, свађи и другим узбуђењима.

Отрови који могу, само једном употребљени, да доведу до парализе срца и тиме изазову смрт, називају се „отрови срца“. Као најопаснији се сматра отров Индијанаца „кураре“ и цијанкали.

За годину дана срце пумпа кроз организам равно 5,000.000 литара крви. Значи кроз срце човека од 60 година прошло је 300 милиона литара крви.

У последње време се умећу између срчаних комора, при обољењу залитета, делови од пластичне материје.

Ripley Веровати или не!

БУЗЕПЕ ЦЕРАЧИ

(1751 - 1802)

ИТАЛИЈАНСКИ ВАЈАР ОДУЉЕН У ПАРИЗУ НА СМРТ ЗБОГ ПОКУШАЈА АТЕНТАТА НА НАПОЛЕОНА БОНАПАРТУ ИЗДЕЈСТВОВАО ЈЕ КОД ВЛАСТИ ДА ДО ГИЛОТИНЕ ДОЂЕ У ПУРПУРНОЈ ОДЕЊИ РИМСКИХ ИМПЕРАТОРА

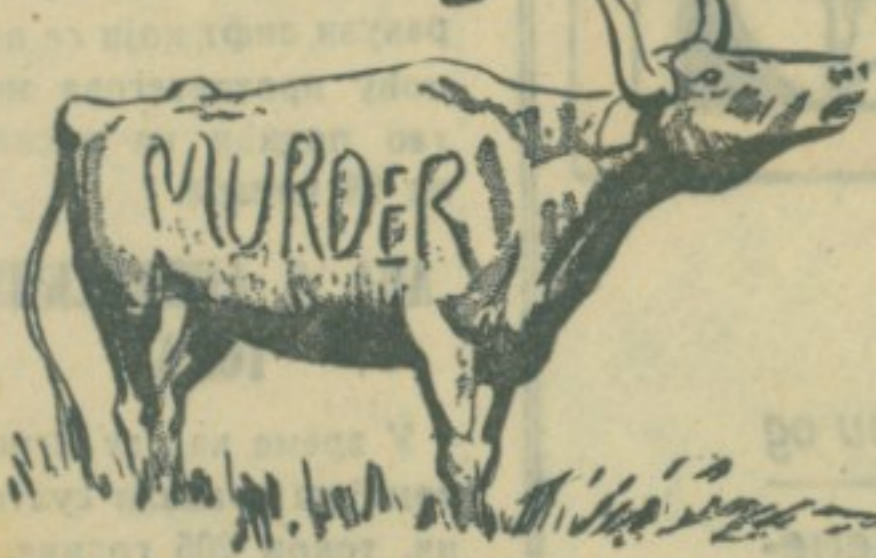
ВОЗЕКИ СЕ У ЗЛАТНОЈ КОЧИЦИ ЗА КОЈУ ЈЕ САМ ИЗРАДИО НАЦРТ

(30 ЈАНУАРА 1802)

МАРШАЛ ВИЛИЈЕМ ГОМ

(1784 - 1875)

ПОСТАО ЈЕ ПОРУЧНИК У ДЕСЕТОЈ ГОДИНИ И СЛУЖИО ЈЕ У БРИТАНСКОЈ ВОЈСЦИ 93 ГОДИНА

РАТ РАНЧЕВА ЗБОГ ЈЕДНОГ БИКА

ЈЕДНОМ ЈЕДНОГДАШЊЕМ БИКУ У ОКРУГУ БИГ БЕНА У ТЕКСАСУ БИО ЈЕ УТИСНУТ ЖИГ „УБИЦА“ ЗАТО ШТО ЈЕ РАСПРА ИЗМЕЂУ ДВА РАНЧА ОКО ТОГА КОЈИ БИК ПРИПАДА ПРЕТВОРИЛА У ПУШКАРЊЕ У КОЈЕ ЈЕ НАСТРАДАЛО 5 КАУБОЈА!

ЈЕЗЕРО РИЛФУТ У СЕВЕРНОЈ АМЕРИЦИ — ДУГАЧКО 23 И ШИРОКО 8 КИЛОМЕТАРА — ПОСТАЛО ЈЕ ТОКОМ ЈЕДНОГ ЈЕДИНОГ ДАНА КАО ПОСЛЕДИЦА ДОСАД НАЈЈАЧЕГ ЗЕМЉОТРЕСА У СЕВЕРНОЈ АМЕРИЦИ (10 ДЕЦЕМБРА 1811)

4 СЛЕПЉЕНЕ ШАРГАРЕПЕ ИЗРАДЛЕ СУ У ВРТУ ЛУДИ БРАУН ИЗ ЕЛСИНОРА (САД)

33 ГОДИНЕ

НОСИО ЈЕ СТАЛНО ИСТИ ШЕШИР ЧАРАС СТУАС ИЗ СИДНЕЈА (АУСТРАЛИЈА)

© 1960. King Features Syndicate Inc. World rights reserved

ВАЗДУШНА ПУМПА

Помоћу пумпе која се укључи у аутоматски упаљач

за цигарете, може се лако и брзо надувати гумени душек, чамац, лопта и слично.

ГАРДЕРОБЕРКА...

Без људске помоћи ради је дно гардероберско постројење које се налази у Америци. Куке за одела учвршћене на једној бескрајној пантљичи крећу се полако помоћу мотора до једног доста великог шалтера. Сваки гост обеси ка пут на одговарајућу куку и пошто убаци новчић у ауто-

матски отвор, добија металну картицу. Кад жели капут да узме, он стави металну картицу у контролни отвор, а тада му, после једног електричног импулса, долази до шалтерског отвора капут обешен на електричној траци. Овај погон је осигуран од крађе, пошто се капут појављује на шалтеру само на убацивање одговарајуће металне карте.

МАСКОТА

Ово грациозно јеленче које пас Онеси храни на цуцу,

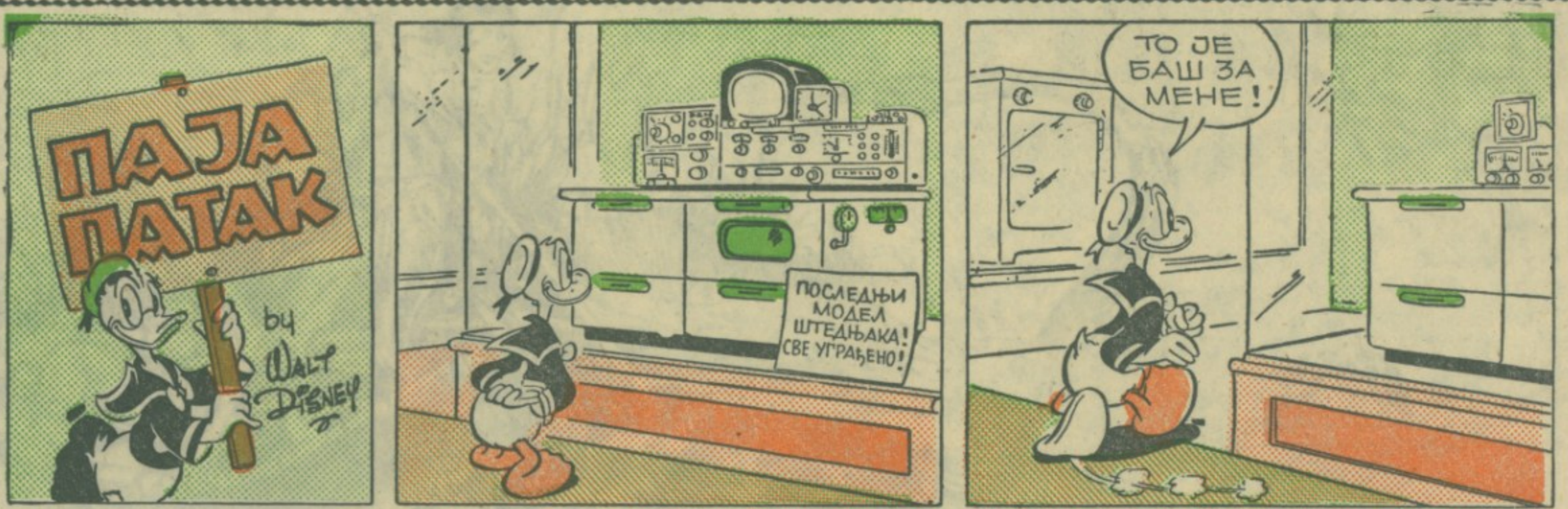
маскота је ваздушне базе у Данвилу у САД.

ФИЛМ О ХЛЕБУ

Поводом дана жетве, 30. септембра, у Улму, у Немачкој, у музеју хлеба одржаће се „дан хлеба“. На специјалној изложби тога дана приказиће се око 200 врста различитих хлеба и 50 врста пецива. Познати стручњаци из ове области одржаће конференцију на којој ће бити приказан документарни филм. Музеј хлеба постоји у овом граду од децембра 1955 године. У њему се налази и

велика библиотека која се односи на повест хлеба као и збирка посуђа и алата којом су се служили људи за прављење хлеба у старо доба. По стоји и најмодернија опрема помоћу које се израђује хлеб.

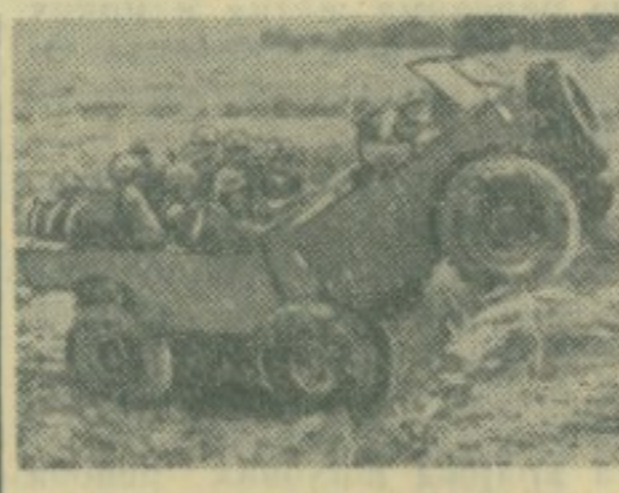
Столица и сто

Кад се покретни наслон од гвоздених цеви на столици направљеној у Енглеској окреће, столица постаје сточић на коме се може ручати или писати.

30.000 пута јача светлост

Иако је само мало већа од репу авиона даје светлост од обичне сијалице од 100 вати. 3 милиона вати а види се на ова сијалица постављена на 120 километара далеко.

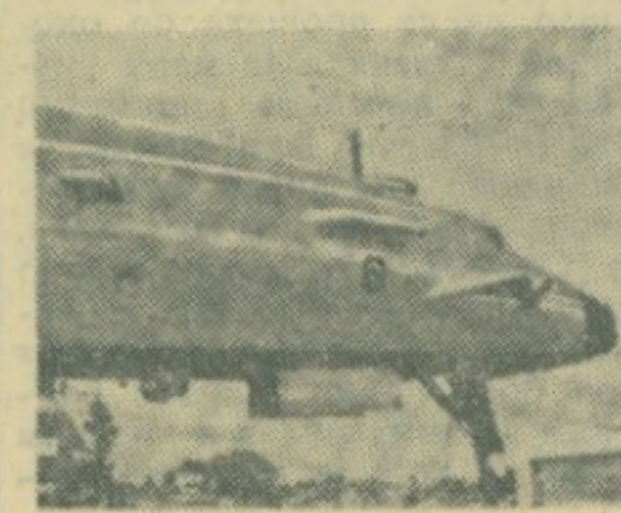

УНИВЕРЗАЛНО ВОЗИЛО

Америчко амфибијско возило са шест точкова и зглобом у средини може да прође свуда и попије се ма где сем уз дрво. Гама гоут, коза, прелази нераван терен, ровове, снег, песак, мочваре и препливава реке. Има мотор од 80 коњских снага са ваздушним хлађењем и може да развије брзину од 80 км на час а са једним пуњењем резервоара да пређе 1.600 км. Задњи део који може и да се откачи служи за превоз војника, товара, муниције, ракета, бацача пламена и амбуланте.

ХВАТАЊЕ инсеката авионом

Да би се потврдила теорија да је биљни и животињски свет доспео на острва у Пацифику са интерконтиненталним ваздушним струјама овај Суперконстелејшн ће летети између Новог Зеланда и Антарктика. Кроз 5 м дуг тунел на боку авиона филтрираће се ваздух. Да би се смањила брзина ваздуха тунел је на задњој страни проширен и ту се налази мрежа у којој се задржавају инсекти.

ПАПИР ЗА ПИСМА — НА МЕТАР

Практични Американци су почели да производе папир за писма на метар. Десет метара папира биће намотано у ролну и дужина писма ће одсад зависити само од инвентивности онога ко пише. Једна метална пречага ће отцепити написани део са ролне, која стаје један долар.

СУСРЕТИ СА ЗМИЈАМА У ПРАШУМИ МАЈА

О змијама се проносе невероватне, често измишљене приче. Аутор дела „Очи у очи са змијама у прашуми Маја“ Ф. Мортон уверио се у току својих истраживања да стварност нема никакве потребе да буде допуњена маштом. У прашуми у којој су некада живели Маји он је видео небројане гмизавце.

Шетња кроз пашњаке Гватемале, познате под именом „потреро“, није нимало пријатна. Огромни бокори мимоза закрчују стаје и својим оштрим бодљама цепају одело и гребу кожу. Коњаник утоне у траву високу два метра, која у додиру са кожом изазива високе температуре. Али потраге крије и много веће незгоде јер је он отаџбина звечарки.

Ујутру се змије увију у епљоштено клупче и уживају на сунцу, светлости и топлоти. У подне траже хладовину у сенци „цејбе“, циновског, светог индијанског дрвета.

Звечарку може да позна свако ко је само једанпут чуо звоњење њених кастанџета. Извежбано уво ће је распознати чак и у бучној симфонији прашумских звокова и крикова. То је важно јер звечарка не напада ако није изненађена и узнемирена у одмарању: она само погледом и покретом главе отпрати коњаника.

Кастањете звечарке

Ако се звека њених кастанџета не чује, па је неко изненади или згази — она напада попут муње и зарива своје зубе у месо жртве.

Једном приликом неки момак са једне плантаже је послат да доведе залутало говедо. Дошло је већ подне а Филип се није враћао. Пошли смо у потеру за њим и спазили га испод једног дрвета препуног орхидеја. Ужаснули смо се: десна нога му је била отечена а на листу је зјапала огромна рана: Филип је згазио једну звечарку која га је ујела. Са стојицизмом Индијанаца, он је својом мачетом издубио месо око ране, сипао у њега лековити прах који свако носи са собом и запалио га! Издржао је најстрашније муке.

Однели смо га уз много пажње на плантажу. Унутрашњост ране су му напунили јаком дозом хипермангана и Филип је извукао главу, али за свој спас има да захвали само брзој „хируршкој“ интервенцији коју је сам извршио у облику крви која му је истекла.

„Музички“ прибор звечарке којим производи чудну звуку и звоњење налази се на њеном репу а састоји се од 21 или 23 окоштале кастањете. Када је неко узнемири, њено тело се укроти а врхом усправљеног репа снажно зазвечи.

Једне тихе ноћи без икаквог поветарца хитао сам са својом кујом Гуаком према

обропцима живог вулкана на Рио Пало. Крчио сам пут мачетом. Изненада сам чуо добро познат звук. Што смо се више приближавали постајао је све јачи. Чинило ми се да чујем читав оркестар звечарки. У ноћи пуној претњи избили смо на један пропланак поред реке чија се вода пресијавала на месечини.

Пред призором који се указао преда мном остао сам истовремено и задивљен и слећен од страха. Било је то читаво коло од 20 или 25 звечарки које су промениле кожу и славиле сада свадбену свечаност.

Све у једном скупу, широких глава окренутих навише, увијале су своја ледена тела, пиштећи и звечећи усправљеним реповима.

После првог страха почео сам да се дивим, док је Гуака остала по страни лајући пригушено.

На пространим пољима шећерне трске звечарке живе као код куће. Када дође жетва Индијанци се слободно крећу по плантажама, звечарке их никад не уједају, јер их неко њихово извредно изопштено чуло упозорава управо кад треба.

Недалеко од пацифичке острале замало нисам згазио срптоносноу змију. Сасвим близу нас грмео је океан тако да се нисмо могли споразумевати док не вичемо један другом на уво. Пратио ме је један младић и викнуо ми да би ме упозорио на змију коју нисам видео. Али ја нисам то чуо и већ сам био закорачио да је згазио. У последњем тренутку он се бацнио на мене и повукао ме тако снажно да сам се једва одржао на ногама, а змију је поклопио и мачетом је убио пре него што је побеснела. За успомену сам узео њене кастањете и зубе.

Два кипа богова Маја

На плантажама Лос Баноса догодило се још много страшнијих случаја. Два белца са плантаже отишла су у шуму да хватају мајмуне. Да би чули мајмуне како плачу равњавали су их без потребе и онда их убијали. Цео дан су ножем крчили пут кроз прашуму и њихово одело се већ претворило у дровње.

Недалеко од Рио Икуи избили су на једну чистину где је недавни циклон оборио столетно стабло и изломио га као шибице. Место је изгледало погодно за логоровање па су подигли шатор и запалили ватру.

Један од њих је почео да спрема храну а други је пошао да се прошета по околини. Изненада је међу рачвастим корењем приметно жути блесак. Приближио се и нашао два дивна кипа богова Маја од чистог злата.

Ово откриће је пробудило машту многих и све је захватила похлепна грозница за богаћењем. Упркос болним уједима мрва и читавим ранама које је на нашој ко-

жи стварао отров тропских биљака кренули смо после неколико дана ка месту где су нађени златни кипови. Обилазили смо и друге пропланке и свуда завиривали у нади да ћемо открити драгоцености.

Упозорење странцу

Дошла је и недеља, последњи дан наше експедиције. Већ кад смо изгубили наду да ћемо нешто пронаћи угледали смо циновски кип

Бескрајни предели јужноамеричке прашуме увек су привлачили смеле истраживаче. — Ово је извод из књиге „Очи у очи са змијама у прашуми Маја“ од Ф. Мортон

корњаче од вулканске масе, дугачак два метра. Знали смо да је то симболични знак — упозорења старих Маја странцу да се налази на њиховој територији. Наједном смо чули ужасан крик.

Наш индијански водич Окохол неочекивано је ишчекао пред нашим очима: пропао је у земљу у најбуквалнијем смислу те речи. Под њим се отворила подземна дворана која је некада представљала храм Маја. Сви смо сложено замахнули мачетима да разгрнемо трновито жбуње и за нелун минут направили смо велики отвор. И сви остали запањени.

Насловен на један стуб уза зид четируоугаоне дворане Окохол је стајао слећен од страха: пред њим је било читаво клупче звечарки. Последњи сунчеви зраци су се као пламичици пресијавали на реповима жутих и мрких гмизаваца и осветљавали Окохолове очи разрогачене од ужаса.

Пад и бука коју је он изазвао као и физици при крчењу жбуња довели су животиње до беса — оне су претећи дизале главе, сиктале и извијајући тела приближавале се несрећнику. Звуци са крајева њихових репова одзвањали су у каменој подземној дворани. Седам репова шибало је ваздух и седам чељусти наговештавало смрт.

После неколико секунди смо се прибали — држећи се грчевито за једно стабло направили смо мост који се спустио до укоченог Окохола. Он је имао толико времена да шчепа пружене руке последњег у ланцу и да се извуче из камене дворане.

Поубијали смо отровнице које су сада, одгоре, представљале идеалну мету. У су седној просторији подземног храма пронашли смо после старинске стреле, прозрачне мачеве од обсидијана и многим бројне идоле Маја од мрке иловаче и лаве.

То земљиште пуно рушевина и остатака припремало нам је нове непријатности. У једном храму вековима покривеном обиљем прашумске вегетације раскрчили смо више просторија. Док је дон Педро у приземљу скицирао план храма, огромна звечарка од метар и по, ишарана живо-зеленим преливима, уплашена ко зна чиме, хитнула се с горњег спрата предњим делом тела до дон Петровог рамена, зауставила

вена лишћем од кога се не види ниједно дрво а десетине хиљада лијана пуштају се до водене површине као правни зид.

Малим чуном смо пловили низ матицу. У води су се комешале чудне сенке, а пеликани-ловци риба летели су изнад нас. На шљунковитом дну одмарала се циновска змија ишарана пегам и арабескама, дебела као бутина, много дужа од нашег чуна.

Није приметно змију

Пошто смо сломили весло кретали смо се помоћу мотке којом смо се одупирали о речно дно. Пабло је водио чамца уз саму обалу са урођеном леношћу Индијанаца. Мајмуну дрекавци су му љутито одговарали што вуче лијане на којима су седели, а он се смејао и шаљиво с њима — имао је чудну моћ да разговара са животињама.

Забављен тиме није приметно циновску змију и забио јој је мотку у главу. Цела река се намах ускомешала. Мирна сенка са дна претворила се у јаросни торпедо — вода је око нас врела и змија је снажним замахој репа захватила задњи део чуна и подигла га у вис.

Нашли смо се у води. Купање није било непријатно јер су нам ознојена тела била црвена од паклене жеге. Све би било у реду да је вода припадала само нама двојици. Али — друштво нам је правила немам челичног тела.

Чим сам упао у воду запливао сам према зиду лијана. Већ после неколико замаха успео сам да се уквзим за прву и издигнем се из воде. У том тренутку мој „кабл“ је попустио и ја сам с плуском поново пао у воду. За пакост или на срећу био сам засут кишом црвених мрва чије сам велико гнездо уздрмао. Попадали су по мени и загрзли у моју кожу на леђима, врату, грудима и рукама. Упркос опасности која ми је претила од змије морао сам због њих да зароним.

Болни уједи су учинили да сам готово заборавно на чудовиште. Када сам изронио рептил је пливао на двадесетак метара од мене са поносно уздигнутом главом као неприкосновени господар прашумских речних токова. Изгледа да смо и ми њега исто толико уплашили као и он нас.

У јануару је Рио Нино пребогат водом. Иза једног његовог меандра протискао се пешчани спруд увек изложен сунчевим зрацима. То је био рајски кутак за крокодиле који су се на обали бесконачно сунчали.

Док сам их посматрао из мрке воде извирила је једна глава и брзо ишчезла. Рио Нино није био само ловиште за крокодиле — и циновска змија је долазила на његову пешчану обалу да тражи храну. Тог дана сам видео само

њену „њушку“. Већи део времена провела је обмотана око стабла једног дрвета. Прошла је још читава вечност док се одмотала и лењо појавила на обали окупаној сунцем. Док је излазила из воде чинило ми се да јој нема краја. Најзад се у раскошном шаренилу свог кожног прекривача испружила свом дужином — од преко седам метара. Крај репа јој је остао у лишћу а глава се одмарала на песку.

Све се одиграло као на филму: или је змију разгневило присуство крокодила или се њен сусед изненадио њој. Песак је као усковитлан вихором замаглио сунчани дан. Када се непрозирни застор стишао крокодил је лежао на бојном пољу обмотан гвозденим алкама змијиного тела.

Настала је борба — живот и смрт, али ми се чинило да партнери не уносе у њу довољно жештине. Свејни изједначености снага они су се с времена на време умиривали да би предахнули и отпочињали изнова.

Најзад је крокодил досадило и он се бацнио у воду али се у речној дубини тек окршај распламтао. Крокодил је покушавао да чељустима захвати и пререже змијино тело док је и змијено ударао репом, а змија је још више притезала омче.

Прашума се ускомешала

Затим су ишчезли у непрозирној дубини реке. Спуштао се вече и ја сам морао да се вратим у своју колибу. Целе ноћи сам размишљао о томе како се завршио обрачун два титана. Ујутру сам одјурео на пешчану жал да видим: два борца су била готова у истом положају — телима делом на обали а делом у води.

Овога пута сам понео са собом камеру и почео да снимам. Били су готово непомици. Дохватио сам комад очврсле лаве и бацнио га на њих. Тешки комад произвео је дејство бомбе. Прашума се поново ускомешала до невиђене жештине а заплашене птице су се разбежале.

Змија је око крокодила везала нову омчу која му је спутала задње ноге. Шибане реповима, стењање, стезање, пливање и гњурње — трајали су још много сати. Сав песак на обали је био разнет.

Следећег, односно трећег дана двобоја, крокодил је признао свој пораз. Стари и лукави господар шумских река, животиња и риба, поносни пустињац заспао је вечним сном који закон цунгле дарује побеђенима.

Змија чије је тело било покривено многим крвавим ранама лежала је непомици на песку. Још дуго је носила трагове те непоштедне борбе али је остала господар вода и шума — владар испаваног царства Маја.

КАО »ОСМЕХ МОНА ЛИЗЕ«

У римско-германском музеју у Келну може се видети јединствена драгоценост: дивно брушен римски пехар у четири боје. Стручњак музеја изјавио је да се за ово „диатрет-стакло“ не може уопште одредити цена у новцу, као што не постоји цена ни за „Осмех Мона Лизе“ од Леонарда да Винчија или „Стварање Адама“ од Микеланђела.

Ово стакло ископано је на фабричком земљишту у Браунсфелду, код Келна. Кад га посматрасте изгледа као да лебди у стакленој витрини. Пехар је висок 12 сантиметара. Безбојна чаша омотана је мрежом која је зелена и о смарагд и која прелази у жути оковратник. На рубу пехара сјају у тамном пурпуру речи на грчком језику: „Пиј и живи увек лепо“.

„Ваза диатрета“ дословно значи: „сломљена или пробушена посуда“. То су углавном пехари у облику звона омотаних као неком ружичастом корпом. Решеткаста мрежа везана је за пехар многобројним веома танким спонама. До данас никоме није успело да овај уметнички брушени рад римског или источ-

њачког мајстора подражава.

Спорно је питање да ли је мрежаста корпа накнадно стављена око пехара или је пажљивим радом избрушена на самој чаши. Многи стручњаци сматрају да је избрушена, јер су на посуди нађени грагови брушења.

На свету постоји осам оваквих чаша. Три су изгубљене. Досад најлепша чува се у Тријери. Она је велика као два пута келиски налаз, али је у једној боји и нема оковратника. Пехар из Браунсфелда по бојама је најлепши и најбогатiji на свету.

ГУСТАВ МАЛЕР

1860—1911

Где је Густав? — питала би његова мајка. — Вероватно опет гледа војнике — био би најчешће одговор његовог оца.

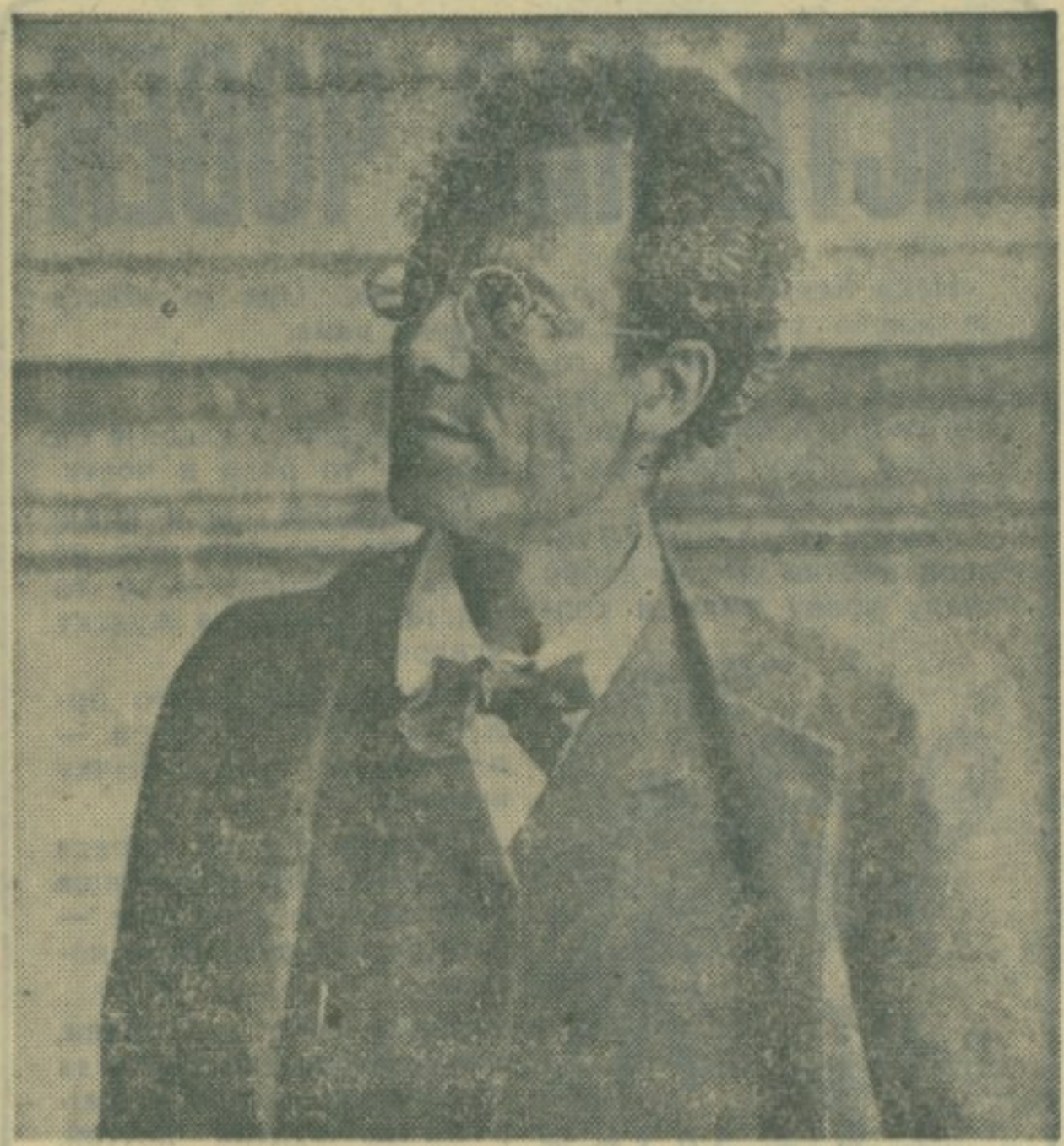
Мали Густав Малер, кад год је успевао да изиђе из куће, журио је до ограде касарне која се налазила у непосредној близини. Тамо је, кроз ограду, гледао војну музику како вежба. Очи су му се сипале од задовољства, а када се враћао кући, обично је полако понављао мелодију, и то прилично тачно. Већ у раном детињству је доста певао, а његов смисао за музику му је дозвољавао да изванредно упамти мелодију и да је понови чим је чује. Исто тако врло рано је разликовао и ноте, тако да када би чуо глас, звук клавира или неког другог инструмента, увек је могао да каже која је нота одсвирана.

Малер је рођен у малом месту Калишт у данашњој Чехословачкој 7. јула 1860. године. Школу је похађао у оближњем већем граду Јихлави, који лежи на истоименој реци, на граници Чешке и Моравске. Касније је студирао на конзерваторијуму у Бечу.

Када је компоновао захтевао је потпуну тишину — На сваком послу се без резерве трошио — Он је био сав у осећањима

Био је друго од дванаесторо деце у родитеља. Његов родни крај се у оно време налазио под Хабзбуршком династијом. Услови за живот су били тешки и више његових сестара и браће је умрло још у детињству. Отац му је био веома строг али и пажљив. Густав је наследио те особине свога оца, тако да је и он био веома добар према другима.

Иако отац није био богат, потпомагао је таленат свога сина и увек се трудио да му нађе најбоље учитеље. После конзерваторијума у Бечу, Ма-

лер је прво постао заменик диригента, а касније и први диригент у операма у Каселу, Лајпцигу, Прагу и Хамбургу. Десет година — од 1897. до 1907. био је диригент опере у Бечу. Од 1907. дириговао је у Метрополитен опери у Њујорку, а од 1909. је и диригент Њујоршке филхармоније.

Били су то велики дани за љубитеље опера, јер је Малер био веома педантан. Захтевао је безмало савршенство како од чланова оркестра тако и од певача, без обзира колико је проба потребно. Наравно, било је чланова оркестра, а и певача, који су сматрали да су већ савршенства и зато се нису слагали са толиком дисциплином.

Лети када је опера била затворена Малер-диригент је постајао Малер-композитор. Као диригент Бечке опере лети је одлазио са својим двема сестрама Јустином и Емом на језеро Атерсе у Аустрији, где је у кућици сарађеној као алска брвнара на једном полуострву проводио дане у раду.

Када је компоновао захтевао је потпуну тишину и мир. Ово је било познато, а један његов пријатељ, који је станао на другој обали језера, када је хтео да се мало нашали са Малером, слао је вер глаша да му свира пред кућом. Наравно верглаш је од тога имао велике користи јер су Малерове сестре давале више новца само да што пре оде. У време када је радио „све се окретало“ само око њега. Устајао је у пола седам и одлазио у своју „колибу“. Доручак му је тамо доношен. Беспрекидно је радио све до подне, када се враћао кући да би ручао са својим сестрама.

Сестре су га много волеле и никад нису ни помислиле да почну са ручком све док се врата колибе не отворе и он не пође уз стазу према кући. А догађало се да Малер, занет радом, не изиђе и до после четири сата. Његове сестре су онда подгрејале јело и трудиле се да све буде лепо док им брат не стигне. По завршеном ручку Малер је својим сестрама и пријатељима који су често долазили у њихову кућу читао по читав сат и после тога су кретали у шетњу по оближњој планини. После вечере шетали су поред обале језера.

Када би неки значајнији део посла обавио, читав став симфоније и слично, Малер је то прослављао са својим сестрама: одлазили су на планине по околним планинама на цео дан.

За све је имао одређен програм. За рођендан су му сестре правиле његов омиљен колач и одлазили су на једно дивно место удаљено око четири часа хода од куће.

Једног лета, Малер је имао два мачета која је много заволео. Свако јутро понео би их по једно у сваком џепу, у колибу и тамо би са њима „делно“ доручак, а онда док би радио мачићи су се играли око њега.

Године 1897. Малер се оженио њом Маријом Шиндлер, ћерком сликара. Његова

жена, која данас живи у Њујорку по смрти свога мужа удала се за Франца Верфела, познатог писца.

На сваком послу се без резерве трошио: када је ком поновао он је био сав у осећањима па се прича да док је радио на свом делу „Песма о земљи“, очаран природом, клеклао је и пољубио тле.

Као диригент Малер је изводио покрете који се граниче са покретима балет-мајстора, а у сваком случају и једног и другог води музика која живи у њима.

Густав Малер за диригентским пултом. Сваки његов покрет за извођаче у оркестру је нарочити знак. Од тога зависи да ли ће дело бити виртуозно изведено.

НАЈВЕЋЕ ПИСМО НА СВЕТУ

Због примитивне технике у старом и средњем веку писма су била много већа него данас мада су садржавала много мање текста. У Цариградском музеју чува се једно писмо из средњег века које је широко пет, а дугачко седам метара. Писмо је писано на пергаменту и представља поруку персијског шаха султани. Писано је веома крупним словима и има мало текста.

WALT DISNEY НИКИ-ПАС ДИВЉИНЕ

АНДРЕА СЕ БОРИ ЗА ГОЛИ ЖИВОТ... И СВОЈ ДРАГОЦЕНИ ЧАМАЦ...

НАЈЗАД...

ПРВА МИСАО БИЛА МУ ЈЕ ТАДА ЊЕГОВ НЕСТАЛИ ПАС...

НИКИ! НИКИ!

ДВА МАЛА ТЕЛА СУРЛАА СУ СЕ НИЗ ПЕНУШАВИ ВОДОПАД...

А ЗАТИМ СУ СЕ ДВЕ МАЛЕ ГЛАВЕ ПОКАЗИЛЕ НА МИРНОЈ ВОДИ ИСПОД ВОДОПАДА...

НЕВЕРОВАТНО, АЛИ У МЕЧЕТУ И ПСИЈУ ДОШ ЈЕ БИЛО СНАГЕ...

НИВА СЕ ПРВА ДОКОПАЛА СТАБЛА КОЈЕ ЈЕ ВОДА НОСИЛА...

СТРУДА ЈЕ, НАЈЗАД, ИЗБАЦИЛА СТАБЛО НА СТЕНОВИТУ ОБАЛУ...

САМО ШТО ДАБЕ ОД ВОДЕ...НИВА И НИКИ ПОТРАЧАЛИ СУ ПРЕМА ШУМИ ДОШ НЕ СХВАТАЈУЋИ ДА СУ БЕЗАНИ ЈЕДНО ЗА ДРУГО...

АНДРЕА ЈЕ ВЕЋ ЗАБОЛЕЛО ГРАО ОД ДОЗИВАЊА. ОЖАЛОШЋЕН, НАСТАВИО ЈЕ ПУТ НОСЕЊИ ЧАМАЦ НА ГЛАВИ.

ЈАДНИ МАЛИ НИКИ! ЗОВЕМ ТЕ...А ТИ СИ СВАКАКО ВЕЋ МРТАВ!

НИКИ ЈЕ ЧУО ЊЕГОВО ДОЗИВАЊЕ...АЛИ ЈЕ БЕЗАН...

НАСТАВИЋЕ СЕ

ИСТА КАО ЧОВЕК

Неки Хенри Бичер, који је живео у прошлом веку у Америци, био је говорљив и духовит. У једној својој проповеди он је бранио врону. Ево шта је том приликом рекао:
Упркос свега што се говори против ње, за добру стару врону имам и топ-

лих речи. Она је заиста слична нама.

Лења је — а то је јудско.

Искоришћава слабије од себе — то ради и човек.

Препредена је и крије за сутра све оно што не може да поједе — а то заиста подсећа на јудску чуварност.

Учи трикове много брже од обичних ствари — показујући тиме дечачку природу.

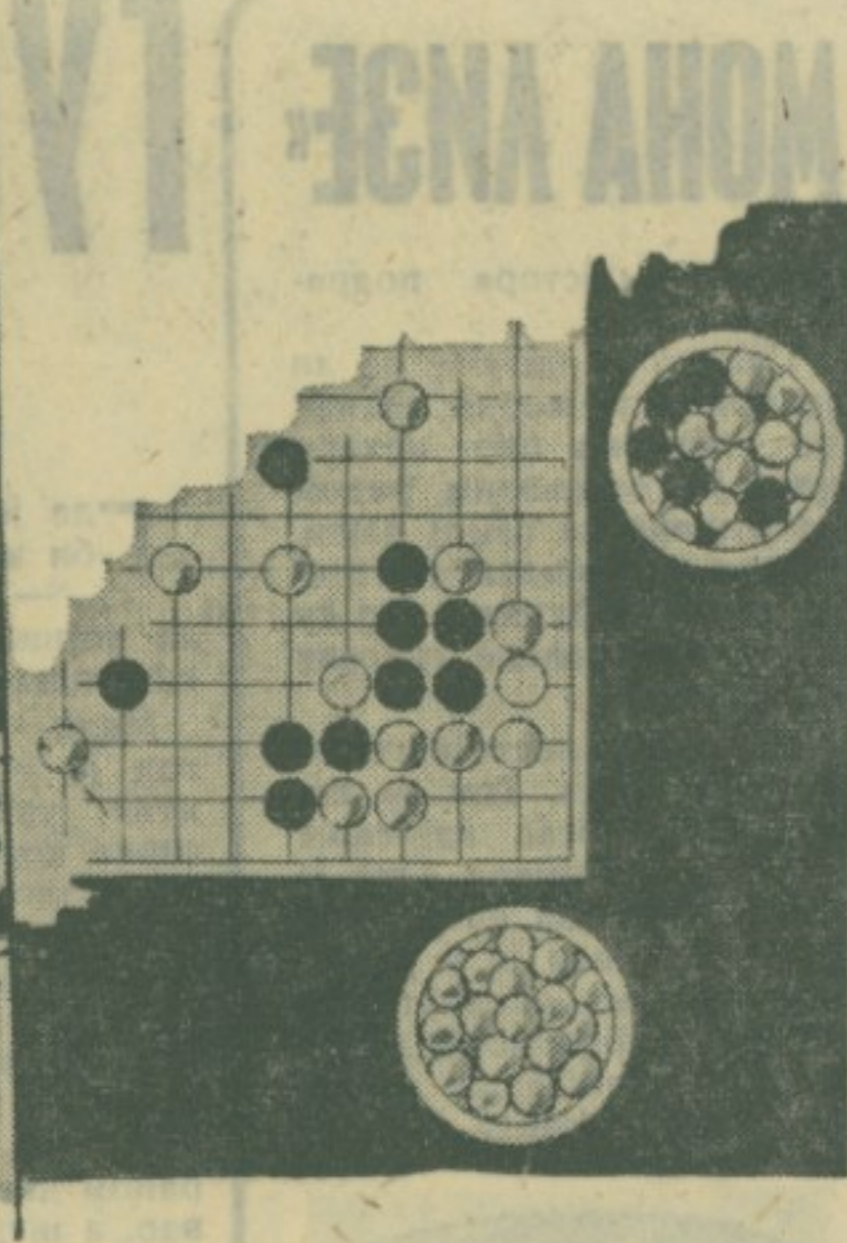
Највише јој се допада сопствена боја и највише воли да чује свој глас — а то је изразита црта човека.

Никад ћеће да ради, ако се нађе неко други да за њу ради — а то су најречитији јудски потези.

На ратној ноzi је са свим живим створењима осим својим родом — ту је супериорнија од човека.

Једе све што јој падне у канџе и мање је зла с пуним стомаком, него кад је гладна — а то је јудска особина.

Није чудо, дакле, што човек презире вроне, јер су толико сличне њему. Скините им крила и обучите им панталоне и вроне ће постати људи изнад просека. Дајте људима крила и повећајте мало њихову промућурност, па ће неки од њих бити довољно добри да буду вроне.

Игру „го“ у току њене историје играли су многи народи. За Јапанаца је част када је професионални играч го-а — До трећег степена мајсторства не допире конкуренција иностраних играча.

ПЛЕМЕНИТА ИГРА

То је племенита игра која се на Далеком Истоку игра већ стотинама, па и хиљадама година. У Европи је позната тек десетину година.

На европском го-конгресу, који је одржан од 30. јула до 13. августа у Бадену код Беча, учествовали су први пут у Европи јапански мајстори го-а. Сегое и Хашимото, мајстори го-а деветог и последњег степена желели су да допринесу да се и Европљанима отворе очи за лепоте игре го-а.

Игру „го“ у току њене исто-

рије играли су многи народи, али њена права отаџбина је Јапан. Јапанац се се кроз векове толико усавршио у го-у да је само незнатан број Европљана и Американаца успео да достигне најнижи степен на путу ка мајсторству. Какве тешкоће имају да савладају љубитељи го-а, да би нешто постигли показују ови наводи: од 92 милиона Јапанаца, 7 милиона редовно игра го. Сви дневни листови доносе редовно рубрику за го, па ипак можда тек сваки 700-ти играч постиже само први степен мајсторства, који се ама-

теру лакше додељује него професионалцу. Јапанац најчешће тако високо цени своју омиљену игру да је за њега велика част бити професионални играч го-а.

Има око 1500 професионалних мајстора првога степена, само око 400 другог степена, а не више од 100 професионалних мајстора трећег степена. Већ у трећем степену мајсторства Јапанац су сами, јер докле више не допире ино страна конкуренција. Рангове од шестог навише достиже и у Јапану само мало професионалних мајстора. Пут од шестог до седмог степена траје годинама, а исто тако од седмог до осмог. Високо горе, на врху пирамиде, са поносом у срцу, али са скромним осмехом на уснама, седе само два-три мајстора го-а деветог и последњег степена.

Правила игре го нису на Западу још у танчине позната, али једноставнија су него код шаха. Код го-а постоје знатно веће могућности комбинација него код шаха. Го се игра на дасци на којој се укршта 19 окомитих и 19 водоравних линија. Постоји дакле 361 додирна тачка. На ова места укрштања поставе се каменчићи, а не у поља као код шаха. Сваки играч има 181 каменчић, један беле, други црне боје. Игру почиње (опет обратно него код шаха) власник црних каменчића. Играч неизменично постављају каменчиће на даску. Где се каменчић једном стави тамо и остаје, осим кад је заробљен, тј. уклоњен са даске. Пошто су каменчићи сви исти, нема разлике у вредности и у потезима као код шаховских фигура.

Сваки играч настоји да заокружи што више слободних тачака на дасци тако да су потпуно опкољене његовим каменчићима. Заокружена тачка укрштања рачуна се на крају партије као поен, као и сваки заробљени каменчић противника. И заробљавање се састоји у заокружавању: ако играч успе да непријатељски каменчић или читаву групу каменчића тако опколи, да сваку слободну граничну тачку запоседи својим каменчићима, може „непријатељ“ да буде уклоњен.

Играч најбоље штити своје каменчиће од заробљавања на тај начин што настоји да у средину једне позиције образује два „ока“ тј. два простора потпуно опкољена властитим каменчићима. Ако то једном успе, противник више ништа не може да учини тој позицији. Она је постала „жива“. Што је већи један такав простор, тиме је већи број поена који се рачунају у добру на крају партије. Игра се прекида када је читаво поље подељено између оба играча. Потпуно је свеједно колико каменчића су играчи употребили, битан је само број опкољених незапоседнутих тачака и број заробљеника. Сваки заробљеник рачуна се у један поен.

Права јапанска игра го је комад дрвета величине шаховске табле за турнире дебео око један педаљ. На доњој

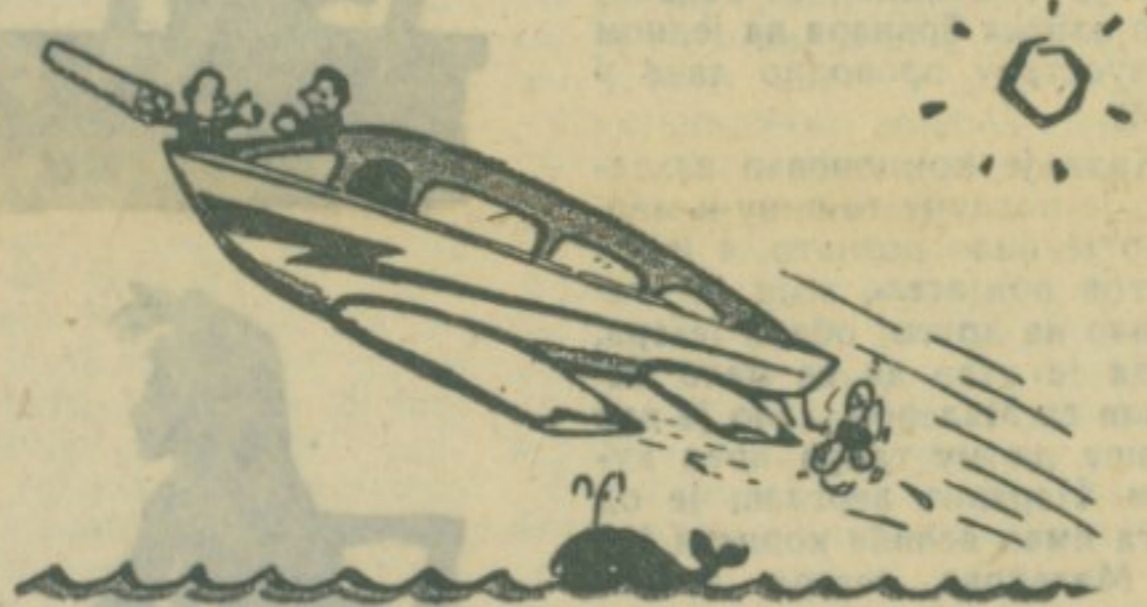
страни има четири рупе у које могу да се ставе ноге — познато је да Јапанац у својим кућама седе на поду. Они употребљавају даску за го као низак сточић. Бели каменчићи су начињени од шкољки, црни од базалта. Величина је одређена тако да пречник износи 2 см, а дебелина није одређена. Јевтини го-каменчићи су танке плочице од простих шкољки, а скупи каменчићи су дебели. Површина им је брижљиво израђена. Сиромашни људи држе го-каменчиће у две ланене кесе. За драгоцене каменчиће постоје скупе лаковане кутије.

Једна лепа го-игра може да кошта колико и један Мерседес, па и више. Го, којим се познавалац одушевљава мора да има дебеле, нарочито брижљиво углачане каменчиће. Шаре на шкољкама морају нарочито лепо да дођу до изражаја. Што се тиче даске она је тако уметнички израђена из храстовог стабла да је природна лепота дрвета још појачана.

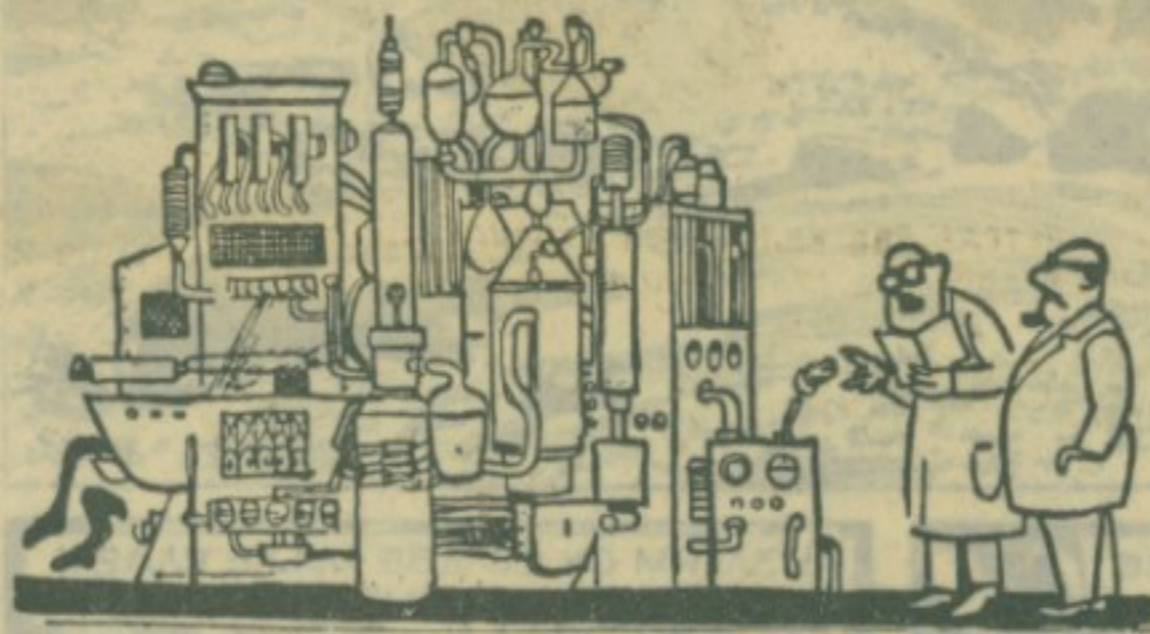
Дрво од кога се прави овако скупочена го-игра лежи деценијама у радњици, полагањем се суши и вредност му се повећава из деценије у деценију. Европљани се задовољавају јевтиним даскама. Њима је довољна лепота игре сама по себи. Нико не зна тачно odakле игра потиче. Многи сматрају да заједничког претка гоа и шаха треба тражити у преисторијској Месопотамији. Како било да било, игра је преко Индије и Кине дошла у Јапан. У Кини је била позната пре неколико хиљада година. Год. 500, за време владавине цара Суика, вероватно је игра го дошла у Јапан. У 8 веку већ је била „хоби“ отмених Јапанаца. Будистички свештеник Нихирен као први играч го-а обавештава написмено о својим партијама (живео је око 1250 год.) Го је био игра и војсковођа, који су сматрали да ће им даска за го помоћи у усавршавању уметности војничке стратегије.

Најбољи живи играч го-а свих времена носи титулу „Хон имбо“. Први „Хон имбо“ био је у 16 веку монах Никари. Један од његових најопаснијих противника био је војсковођа Нобунага Ода. Једног дана настала је у партији између оба играча нарочито компликована позиција, т. зв. „троструки — ко“. Пошто је Нобунага Ода следеће ноћи убијен од устаничког генерала по имену Митсухиде Акехи, важно је „троструки — ко“ дуго времена као весник несреће. Сматра се да ко једном осети лепоту игре го, не може је се више ослободити.

МАЛО СМЕХА

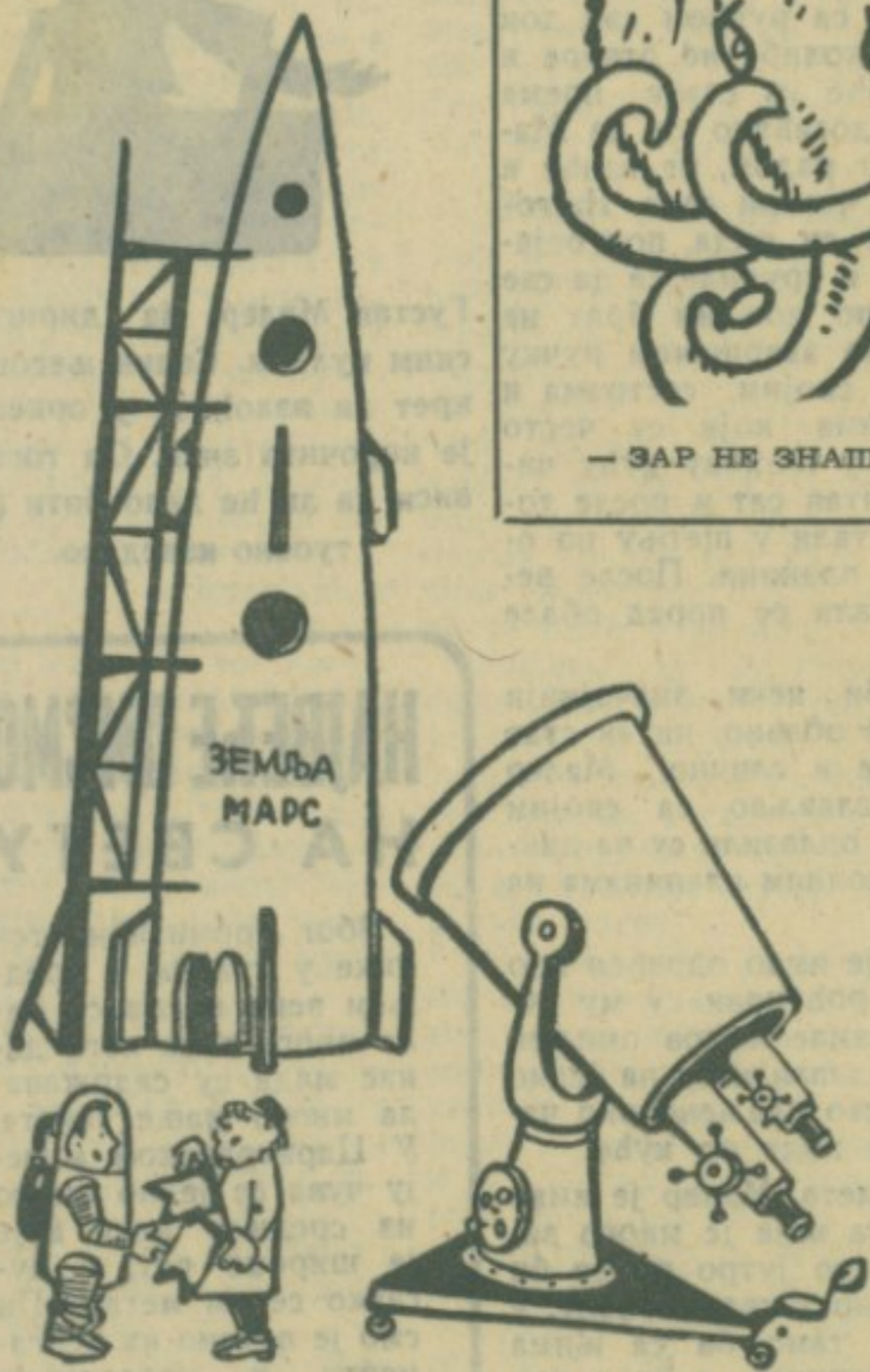
— ПОДВОДНА КРИЛА СУ МАЛО ПРЕДУГАЧКА, НЕИЗОСТАВНО ИХ ТРЕБА СКРАТИТИ.

— ПРОИЗВОДЊУ СМО ПОТПУНО АУТОМАТИЗОВАЛИ: ОВДЕ У МИКРОФОН ИЗГОВОРИШ ХЕМИСКУ ФОРМУЛУ, А НА ДРУГОМ КРАЈУ ИЗИЂУ НАЈЛОНСКЕ ЧАРАПЕ...

— ЗАР НЕ ЗНАШ ДА ЈЕ САД У МОДИ МАЛОЛИТРАЖНИ ТРАНСПОРТ?

— АКО ТИ РАДИО ОТКАЖЕ, СИГНАЛИЗИРАЈ ЗАСТАВИЦАМА. ЈА ЋУ СТАЛНО ПРАТИТИ ЛЕТ РАКЕТЕ КРОЗ ТЕЛЕСКОП.

— МОРАЋЕМО ДА СЕ ВРАТИМО. ЗАВОРАВИЛА САМ ДА ИСКЉУЧИМ ПЕГИВУ.

ЈЕДАН ЗАПИС О ДОВИТЉИВОСТИ НАШИХ ЉУДИ У РАТУ

Једног дана почетком јуна 1941. када је усташки батаљон у Банији био већ узео маха, у штаб Банијског партизанског одреда дође сељак Симо Једнак и рече команданту Василију Гаћеши, тада већ јунаку Баније, да ће за његову војску направити топ.

Васиљ је знао Симу као поштеног човека и вредног мајстора па није хтео да му одбие понуду иако није веровао да ће то моћи да учини.

— У реду — рекао је — направи, само ако можеш и више топова.

И Симо се дао на посао: из једног оштећеног немачког тенка код села Гравовца повadio је неке делове, из цркве у Хајетићима узео прангију и у једној сеоској ковачници почео да прави топ. Већ 19. децембра прототип је био готов.

Топ је био причвршћен на дебелу храстову даску. Пунио се кроз цев, а палио путем фитиља. Нишанило се одока а цев се померала ножицама. Приликом дејства морао се уклонити.

Још чуднија је била граната за овај топ. Правно их је од водоводне цеви нешто уже од топовске, тако да су у њу могле ући. Водоводне цеви је секао на комаде, завари вао предњи део и давао му облик гранате. Стављао затим експлозив са каписмом и провлачио фитиљ.

Топ се пунио на тај начин

што се у цев натрпа барут, а онда се спушта граната и пали фитиљ. Експлозија барута избацује гранату и пали њен фитиљ.

Чим је први топ завршио, мајстор Сима је позвао Гаћешу да му покаже руковођину. Али на првој проби доњи део цеви није био довољно ојачан па је топ опалио на обе стране и ранио једног посматрача.

Друго испробавање на усташама

Симу није то обесхрабрило. Појачао је цев и увео нов начин паљења барута помоћу капиларног канала из закљона. Позвао је опет старешине на пробу. Послуга је из закљона повукла ороз, граната је зафијукала, полетела високо и експлодирала у ваздуху.

Сада је мајстор Сима имао довољно података за регулисање експлозије гранате: про дужити или скратити њен фитиљ. И управо када је све било готово за другу пробу стигло је обавештење да усташе крећу ка селу Хајетићи. Ђура Мађаревић који је надзирао израду топа решио је да отклони опасност за избеглице и оруђе испроба на усташама.

Око подне су они наишли. Наступање су означавали пуцањем и пожарима. Народ је бежао из села. Десетак партизана се окупило око цркве где је био постављен топ. Када су усташе биле на неких две стотине метара Сима је наредио:

— Топ број три пали!

И повукао је коноп али се он прекинуо. Не збуњујући се брзо га је везао и опет повукао. Топ је грунуо, Граната је зафијукала и експлодирала изнад стрељачког строја усташа.

То је била једина граната, али довољна да усташе поколеба.

Зауоставили су се, прекинули пуцању и вратили се у Глину.

Прочуло се о успеху Симиног топа и команда банијских јединица му је наредила да

Топ од делова оштећеног немачког тенка направљен у новачкој радионици. Пунио се кроз цев, а палио путем фитиља

24. децембра учествује у нападу на село Владетићи.

Имао је само три гранате. Две су приликом дејства пале где треба, а трећа је експлодирала у самој цеви.

Када је Гаћеша чуо за дејство топа и његову судбину наредио је да се праве други топови.

Радионица у Трнавцу

У Трнавцу је тада организована права мала радионица. Чим је први топ био готов борци су дошли да га носе у борбу за село Гвоздењски. Требао га је најпре испробати. Окупио се штаб, било је и више сељака. Прва граната је одлетела два километра далеко, а друга је експлодирала у цев. Требао је још подешавати дужину фитиља и начин његовог паљења.

За израду трећег топа Сима је узео осовину уништеног не-

мачког тенка. Направљен је за четири дана и на првој проби се показао одлично: гранату од два килограма бацио је 6 километара далеко.

Овај топ је одмах одређен за дејство на железничку станицу Обец. Пренели су га на згодан положај и непосредним гађањем првим метком срушили део крова. Други је експлодирало у соби.

Век овог топа је био знатно дужи. Испалио је 70 граната на непријатеља и тек онда експлодирало.

После су нови топови направљени од млинских осовина. Осовине су резане на комаде од 80 сантиметара и бушене тако да се добије калибар цев 42 милиметра. Калибар је одређен према обиму цеви од ограда на тамошњим мостовима које су служиле за израду граната.

Ти топови су били још погоднији за дејство и били су много тражени. Мана им је, као и претходнима, била једино у томе што су много скакали.

Са гранатом одлетео и топ

Када је банијски батаљон у коме је Јоже Хорват био политички комесар, нападао на Чађавицу тобија је из закљона повукао канап, граната је зафијукала и треснула посред усташког бункера, али када је послуга изашла из закљона остала је изненађена топа нигде није било.

Тобија је рапортирао Јожи Хорвату:

— Друже комесаре, нема нам топа!

Тражили су га свуда унаоколо јер су веровали да је приликом експлозије, јаке напуњен, негде одскочио — али нису га нашли.

— Враг га однео — рекао је Јоже — хити се и сам топ међ усташе.

Нешто касније пронашли су га знатно даље у неком шипрају и он је опет дејствовао са свог положаја.

О банијским топовима се ширио глас на све стране. Чуло се за њих чак и на Козару па су другови отуда поручили неколико топова у замену за пушкомитраље. И када су почетком 1942. године Ђуро Кладарин и Владо Јањић пошли на Козару понели су и топове.

Касније су се Козарчани хвалили како су им ти топови до брло послужили.

У Банији је израђено двадесетак таквих топова и дејствовали су до маја 1942. године. Један се чува сада у једном музеју на Калемегдану.

ОД ЕНГЛЕСКЕ ДО КАНАДЕ

Први део система кабловске мреже око света биће пуштен у рад до краја ове године. Од Велике Британије преко Њуфаундленда мрежа се пружа до Канаде, а у плану је да се идуће године наставе радови кроз Канаду до Ванкувера.

Овај систем ће се током следећих година још и даље проширивати и омогућити разговоре на великим одстојањима. Предвиђа се да само у Пацифику буде положено 15.000 километара каблова како би се успоставила директна телефонско-телеграфска и телепринтерска мрежа између Канаде и Аустралије. Рачуна се да ће овај систем бити пуштен у рад најкасније до 1964. године.

Стручњаци за даљинске везе су се одлучили за постављање опак дуге линије каблова због тога што је то јединије него успостављање бежичне телефонске везе која би само између британских острва и Канаде тражила постављање још најмање 80 радио-станица. Сем тога бежичне таласне дужине су тако „засићене“ да би се тешко одржавале несметане везе. Због тога је јединије поставити каблове између три континента него градити велике радио-станице за одржавање бежичних веза. Сви трошкови око постављања каблова би се, с обзиром на развијеност веза, исплатили за осам година а њихов стварни век трајања је најмање двадесет година.

Каблови постављени на дубини од 4.000 до 7.000 метара у Атлантском океану и Пацифику биће од бакра и пре вучени алуминијумом, што ће пружити пуну заштиту од електромагнетских поља и корозије.

ТЕСНАЦ СА ГВОЗДЕНИМ ДНОМ

Дно теснаца на дну мора: невидљиви споменик најкрвавијих борби у другом светском рату

То је било рано јутро 7. августа 1942. године.

Као без душе шифрант је улетео у канцеларију адмирала Микаве, команданта Јапанске Осме флоте и предао му депешу. Била је кратка: „Непријатељ се искрцава на Тулаги и Гвадалканалу“.

Микава је одмах устао и пришао мапи на зиду. Малим прстом притиснуо је северно-источни део острва Нова Британија и покрио луку Рабаул. Палац је испружио до јужног дела Соломоновских острва где су се налазили Тулага и Гвадалканал. Не мењајући положај прстију принесе шаку размернику на ивици карте: удаљеност је износила око

400 миља. Овај податак доста је казивао Микави.

Увече 7. августа, на челу ескадре од 5 тешких и 2 лаке крстарице и једног разарача Микава је пловио према Гвадалканалу. Био је чврсто одлучио да следеће ноћи уништи америчке бродове.

Американци су на време открили покрете Микавине ескадре. Подморница „С-38“ опазила је јапанске бродове око 20 часова истог дана, али није успела да их тачно идентификује.

Сутрадан пре подне један авион за извиђање открио је Микавину ескадру. Међутим, уместо да помоћу радија одмах о томе извести команду пилот је наставио да патро-

лира. Када се предвече спустио на аеродром, прво је отишао да попије чај, па је тек онда поднео извештај, али не тачан. Он је гласио: „Три крстарице, три разарача и два носача хидроавиона плове према југоистоку“.

У међувремену Микава је помоћу авиона прикупио тачне податке о непријатељу. Био му је познат положај транспортних бродова код Тулаге и Гвадалканала, знао је да крстарице и разарачи, подељени у две групе, патролирају на западном улазу у теснац.

Нешто после 23 часа, један час пре очекиваног сукоба са америчким снагама, Микава је са својих крстарица упутно

у извиђање два хидроавиона да би дошао до још свежих података о непријатељу, а у исто време да би му хидроавиони осветлили непријатељске бродове светлећим бомбама у часу када им се приближи.

Амерички разарач „Блу“, који је патролирао пред јужном групом, опазео је хидроавионе и послао радиофонски извештај. Међутим командни брод адмирала Турнера, усидрен код мостобрана, иако је био удаљен свега 30 метара није могао да прими извештај због јаке кише. Остали бродови који су чули извештај и опазили хидроавионе сматрали су да су то амерички авиони, јер би иначе Турнер наредио узбуну.

Микаву је послужила ратна срећа. Његова ескадра у строју колоне на челу са тешким крстарицама дошла је до Гвадалканала без икаквих сметњи.

Јапанци су се престројили у две колоне. Пала је наредба Торпеда су запарала морску површину. Када су одјекнуле прве детонације на погођеним бродовима, из топовских цеви са јапанских бродова полетеле су тоне челика и експлозива. Изненађење је било потпуно. Ударац је био страховит. Америчке крстарице „Камбера“ и „Чикаго“ избачене су из строја за свега неколико минута.

У тренутку када је јужна група издасала под зрнима јапанских топова, цело јапанске формације избацило је

прва торпеда на северну групу, коју је јапанска двострука колона формално прогутала својом унакрсном ватром. У року од неколико минута све три крстарице претворене су у пламене буктиње. Растрзане експлозијама гасиле су се једна за другом у морским дубинама.

Од пет америчких крстарица само се „Чикаго“ одржала на површини. Од седам јапанских крстарица, само је „Чокаик“ претрпела мања оштећења.

Победа у бици код острва Сабо обезбедила је Јапанцима моћну превласт на мору у водама Гвадалканала. Они су је обилато користили да би допремали појачања и бомбардовали аеродром који су користили Американци. Не без горке ироније, амерички војници назвали су јапанске крстарице и разараче, који су их готово сваке ноћи у одређено време бомбардовали, — „Токио експрес“, а простор између острва Гвадалканал, Сабо и Флорида назвали су — „Теснацем са гвозденим дном“. У његовим дубинама нестало је још неколико бродова у каснијим поморским биткама. Дно је било прекривено челичним коритима потопљених бродова, невидљивим спомеником најкрвавијих поморских борби у другом светском рату, када Гвадалканал пуних шест месеци није сазнао са страница америчке и јапанске ливне штампе.

ЛАЖНИ СКАУТ

СА СВИХ СТРАНА

»ТРЕЋИ ИНТЕРВЈУ«

Лажни скаут на смотри гардијског пука

кове које је видео недалеко од Виндзора. Страховао сам неко време да не препозна неког од кршних војника, али се на срећу све добро свршило. Објаснили смо му да је реч о малој и слабо наоружаној формацији на маневрима која ће тек пошто се добро наоружа и обучи бити послата у одбрану обала Велике Британије. Био је искрено задовољен.

Свуда уз пут обилазили смо логоре скаута који га нису много занимали. Приликом повратка у Лондон изнад наших глава су непрестано брујали спитфајери који су се устремљивали у супротном лету.

Лажно приказивање

Кратко време после тога наш гост је отпутовао. Није дуго потрајало, а у рукама сам већ имао његов извештај немачкој Врховној команди који је прибавила наша контрашпијунажа. Документ је киптео од похвала о ратној спремности Велике Британије. Наша земља представљена је као ратни логор преоран рововима. Сви гласови о наводној слабости и неспремности Велике Британије исмејани су у том извештају као покушај да се Немачка наведе да учини непромишљени корак и да искрцавајући се на британско тло доживи страховити пораз. Шпијун је све што је описивао видео сопственим очима. Бољег сведока није могло бити.

Не зна се колико је овај извештај имао утицаја на даље ратне планове и намере немачке Врховне команде. Сигурно је само једно. Инвазија британских острва никада није покушана.

У октобру 1940. године, када је Хитлер био на врхунцу моћи Франкова влада је замолила британску за одобрење да један фапангистички функционер који се бавио проблемима организације шпанске омладине обиђе британска острва и упозна се са организацијом скаута. Форин офис се без оклевања сагласио са овим предлогом. У Лондону су били уверени да је реч само о једном камуфлираном немачком шпијуну који ће све што буде видео у Енглеској одмах саопштити на највишем месту у Немачкој, у Берхтесгадену.

О њему смо се „бринули“

Ево како је ова занимљива ратно-шпијунска превара за бележена у аналима британске обавештајне службе:

„То је био непријатељски шпијун кога смо највише „волели“ и о коме смо се „предано и својски бринули“. Неколико нас из обавештајне службе представили смо му се као званични представници скаутске организације. Дочекали смо га на аеродрому и сместили га у удобне апартамане Атенеум Корт Хотела. Не сећам се, каже писац овог извештаја, да је икада један апартаман био вештије и спретније напуњен микрофонима и бројним апаратима регистраторима. Ставили смо му на располагање најфинија алкохолна пића и сваку жену коју је пожелио“.

Свега три топа

„У то време Енглеска је за одбрану области Лондона располагала са свега три тежке противавионске батерије. Једну смо преселили у Грин Парк, тачно преко пута његовог хотела. Војницима на топовима наређено је да за све време напада непрекидно пуцају најбрже што могу било на неки блиски или сасвим далеки циљ. Пошто је сваке ноћи било ваздушних напада шпијун је скоро све време проводио у склопштима, чврсто уверен да је сав Лондон покривен шумом цеви противавионских топова. Дозволили смо му да разгледа батерије оближњих топова и да се увери у њихов високи квалитет и ефикасност.“

Сасвим „случајно“

Затим смо га одвели у Виндзор да посети једну групу скаута. Сасвим „случајно“ је уз пут срео једини у то време за рат потпуно опремљени пук и све тенкове којима је у најтежим тренуцима рата располагала Енглеска. Тај пук су сачињавали статисти-људи пробрани из гарде. Нашем

Ратне преваре често превазилазе људску машту. Овде се говори о једној занимљивој ратно-шпијунској превари у Енглеској

представљало је путовање авионом у правцу Шкотске, на које смо га позвали 15 дана касније. Познато је колико је снага британске авијације била у то време ограничена. Она је располагала са свега неколико десетина харикена и још мање спитфајера. Па ипак, за све време путовања авион у коме се налазио наш гост укрштао се са бројним ескадрилама спитфајера које су парале небо. Изгледало је као да је британско небо препуно најбољих ловачких авиона на свету. Изасланик из Мадрида ниједног тренутка није могао поверовати да је то увек иста ескадрила која ишчезава у облацима да би се који тренутак касније поново појавила пред његовим очима!

Био је искрено задовољан

У току нашег обиласка Шкотске показали смо му и ратно-шпијунске мизансцене

госту рекли смо да је то једна безначајна јединица која је привремено повучена из одбране обалских приступа острву у част краљевске породице. Шпанац је дуго остао под снажним утиском ове лажне демонстрације британске снаге и војне спремности. Ремек-дело те наше мале ратно-шпијунске мизансцене

ПОПАЈ

У ГРАДУ КЊИГА

У Градској библиотеци у Њујорку могу се тражити прастари асирски текстови у илва-чи, примерак првог издања Дантеове „Божанствене комедије“, претпоследњи број неког арапског листа, па чак и савет где да проведете годишњи одмор. Градска библиотека у Њујорку има 80 подружница у земљи са 2.500.000 књига, а сама располаже са 4.000.000 књига, које се могу читати само у њеној дворани. Нико нема право да изнесе из зграде ни један једини примерак, нико сем специјалних службеника једне једине усташе на свету — Организације уједињених нација, која не би могла да ради без такве библиотеке. Према уговору који су склопила ова два дина своје врсте, нарочито униформисани службеници ОУН сваког дана узимају и враћају књиге неопходне за рад појединих одељења и комисија.

Службеници библиотеке одговарају на око 1.500 питања постављених преко телефона, и отварају писма упућена са све четири стране света која стижу у двадесетак цакова. Инжењери из Хаване могу да питају за најбоље средство против дејства рендгенских зракова, енглески студент може да се интересује за литературу о Дејви Крокету, а неки Канађани питају за најбољи уџбеник кинеског језика. На стотине свакодневних писама шаљу се, наравно, бесплатни одговори. Недавно је један необзидан студент дошао са великом отровницом у цаку, да пита како је треба хранити — па ни он није био одбијен.

Каталонска дворана садржи 9 милиона каталонских листића тако да је практично немогуће наћи што се жели. Чим читалац остави испуњени листић на сто службеника, он га ставља у пневматичну цев и шаље на један од седам спратова где су књиге. Укупна дужина путања поред полица износи 130 километара. Нађена књига шаље се на бесконачној траци у року од 7 до 8 минута а светлећа табла са бројем позива читаоца да подигне тражени примерак.

Садашња библиотека настала је у току последњих сто година. Њено језгро сачињавају дела из три богате приватне библиотеке. Оне су сједињене и смештене у највећу мраморну зграду у Америци коју је подигла у ту сврху општина Њујорка. У средини на другом спрату је велика читаоница, а у суседној дворани су каталози. Дуж ходника су улази за више мањих просторија у којима се чувају дела из појединих области. Током време на се показало да је план био добро замисао, јер до сада три милиона читалаца годишње нису имали никаквих текшоћа или губитка времена у току рада.

Установа се издржава искључиво од многобројних добротвора. На сваки позив за добровољне прилоге људи се радо одазивају.

Асирски текстови у иловачи — Први примерак Дантеове „Божанствене комедије“ — Савет где да проведете годишњи одмор

Колико у библиотеци има посла показује само један пример. У њој је запослено 170 лица која знају 33 језика и баве се искључиво пријемом и завођењем у регистре свакодневних пакета са књигама, часописима и новинама.

Није редак случај да се на заседању ОУН износе материјали који се месецима припремају на основу документације узете из градске библиотеке у Њујорку.

За време последњег рата савезничке снаге имале су често успеха и зато што су операције вршене на основу географских података добијених у овој установи. Није могуће ни издалека набројати услуге које она чини свим гранама науке. Према специјалном плану у њој је досад снимљено на микрофилму 1760 најзначајнијих научних дела штампаних у свим деловима света.

Музичко одељење је у могућности да посетиоцу стави на располагање готово све што затражи, од оригиналних Бетовенових забележака на нотној хартији до народних попевки са острва Фи-

ли. У дворани посвећеној геолозији, која располаже несхватљивим материјалима, могуће је, на пример, на основу парохијских књига да се изврши реконструкција лондонског становништва у 16. веку, и то из улице у улици и из куће у кућу.

Постоје једна врата на којима пише: „Ретки примерци“. Кад притиснете на звонце, врата отвори један службеник и ако види да за то

имате довољно разлога, покаже вам речимо прво издање Шекспирових дела. Не на филмској траци, већ у оригиналу! Уопште се може рећи да су у овој згради сви задовољни: читаоци којима се излази у сусрет, и књиге, с којима се поступа са великом пажњом. Гесло ове библиотеке у Њујорку гласи: омогућити што бржи и што бољи сусрет између читаоца и књига.

ЊИХОВО ПОРЕКЛО

Најстарији „инструменти“ су били: човеково грло и дланови којима је даван ритам. На основу овога су као први „прави“ инструменти произведени разни бубњевци, ударалке, звечке и чертаљке а по угледу на грло прве „свирале“ — од дугих шупљих костију или рогова животиња. Рог или корна и сада припада великим симфонијским оркестрима.

Лук и стрелу употребљавају неки примитивнији народи и сада, а раније када је то било једино убојно оружје поред камена, човек је вероватно чуо да када запне и нагло опустити струну с једног краја лука до другог — она одаје неки звук. Можда га је то побудило да разатне и више струна. Већ две хиљаде година пре наше ере позивали су Египћани харфу, мању и наравно дружицу од данашње, коју су звали „тебуни“. Од њих су је преузели Хебрејци под именом кинор. А у старих Грка она је, мало измењена, позната као лира, китара, пектис и тригоном.

Жица је прављена од животињских „чрева“ као што се и сада на неким гудачким инструментима употребљава. Стављањем подлоге од издубљеног дрвета или шкољке, можда кокосовог ораха, о коју се глас одбијао и у удубљењу појачавао треперењем — настао је и први резонатор.

Лук и код неких доцнијих инструмената служи као гудало а у народу је и сада за њега познато име лучац. Арапски кеманче — зар не личи на турску реч хемане? — и наше гусле имају још такво гудало. Усавршавањем током времена дошло се до гудала за виолину дугор 74—75 сантиметара код кога је од XVII века прут паралелан са струнама, којих има око 150 до 250, што зависи од њихове финоће.

СТАРА ВИТЕШКА ИГРА

Први записи о цилитању — Ко ће даље и више пута бацити цилит — Кад се постизала добра кондиција — Цилитање је било раширено и у нашим крајевима

У многим крајевима наше земље, нарочито у Босни, Херцеговини, Црној Гори, па и у Србији, често се чује реч „цилитање“. Иако та реч има неједнако значење, она се најчешће употребљава у смислу: јурење, трчање, надметање и слично. У ствари, тај израз и није много изгубио од свог основног значења, иако, према неким изворима, потиче он пре седам векова.

Аутор најстаријег записа о цилитању, још из 16. века, био је неки Герлах, пореклом Немац. Он је био присутан за време извођења те, за оно доба витешке игре на цариградском хиподрому. Игра се изводила често и ис-

пред самог двора, па и на великом тргу султана Ахмеда. Тако су се сваког четвртка, многи великодостојници Цариграда, после изласка из цамије, окупљали и посматрали цилитање на коме је каткад учествовало око хиљаду војника-коњаника. И султан је понекад посматрао ту игру и на крају сваком учеснику

даривао по кесу новца. На тим вежбама лично је двапут учествовао и султан Мурат IV, за кога се, иначе, прича да је био небично снажан и развијен.

Цилитање се у ствари састојало у бацању неке врсте копља без шиља. Дужина тог копља, такозваног цилита, тачније штапа, износила

је 75—150 см. Војници су се једноставно надметали у томе који ће од њих даље и више пута бацити цилит. Тврди се да су га млади војници бацали најмање 2000 пута и тек тада су постизали добру физичку кондицију.

Иако је та вежба била нарочито омиљена и раширена код Турака претпоставља се да је она, ипак, татарског порекла. На Блиски исток дошла је војска Цингис-кана још у 13. веку, па су је одатле Турци пренели у арапске земље, и то прво у Египат. Тек касније са доласком Турака на Балкан она је допрла и у наше крајеве у којима се, као у Босанској Крајини, одржала и до пре тридесетак година. А није нимало случајно што се највише задржала баш ту, јер је та територија била поприште жестоких борби између граничара и Турака.

Познато је да је та игра била раширена и у другим нашим крајевима. Најбоља потврда су и Мажуранићеве стихови из познатог дела „Смрт Смаил-аге Ченгића“. На једном месту он каже:

„Срамота је такоме Јунаку
Купит харач, не скупит
харача,
Цилитнут се, не погодит
циља...“

О појави те игре у Србији, тачније у Београду, сазнајемо највише из књиге Јоакима Вујића „Новешје земље-описаније целог свијета“. Штавише он наводи да то није нимало „наивна“, већ врло опасна игра о којој је поред осталог записао:

„... Неки пут обичествују Турци долазити овамо на Калемегдан на цилитање, и себе на коњи увесељавају... Обаче ова игра је веома опасна, јербо доста пути неки у овој игри и животом заплаће, или око изгубе, или руку и ногу пребију, а највише што бедне коње до смрти измуче и на последак покваре их...“

Иако нема речи о томе да је ту игру прихватио и наш народ, зна се поуздано да се она код нас одржала неколико векова. У Босанској Крајини су тек недавно ишчезла два обичаја повезана с цилитањем. Зна се, исто тако, да је и кнез Милош Обреновић био љубитељ цилитања, и ту игру је напустио тек пошто се једном приликом теже повредио.

»РАКЕТНИМ« ПОЈАСОМ ПРЕКО КАМИОНА

У америчкој држави Вирџинији извршена је 8. јуна ове године једна необична приредба. Пред многобројном публиком и новинарима 27-огодишњи Харолд Грем прелете је преко једног великог камиона.

Овде се није радило о некој лакоатлетској спорској приредби или о циркуској

представи, него о „историјском тренутку“, како неки мисле и овај догађај изједначују са оним часом када су браћа Рајт пре 57 година извршила први историјски лет аеропланом који су сами конструисали и који је за 12 секунди превалио „гигантски“ пут од 40 метара.

Харолд Грем је инжењер.

Том приликом он је приказао нов изум: једну направу у облику раница који се помоћу каиша прикоча на леђа. Помоћу ове направе он је остварио давни сан да „полети“ као птица. Направа се у принципу састоји од две боце напуњене водоником и прикочене на леђа. „Ракетни појас“, како је назван овај изум,

има систем цеви кроз које „летећи човек“ укључивањем може да испусти компримирани гас и да на тај начин одреди правац и висину лета. Помоћу подуга које држи у рукама регулише лет слично као што се управља мотоциклом.

СМРТ ВРЕБА У КАРИЗУ

Кариз, — тихо је проговорио наш пратилац и сео. — Вода! одједном је крикнуо он. Каризи су дубоки бунари, које су сточари прокопали до подземних река

држале се поред палог прати оца. Ми смо потрчали за њима.

Пратилац је лежао на трбуху, забивши главу у црну земљу. Муле су нестрпљиво трупале укруг, осипајући копитама песак.

Кариз, — тихо је проговорио наш пратилац и сео. — Вода!

Вода! — одједном је крикнуо он и почео да скида конопац са муле.

Кариз! Слушао сам о њима. Каризи су дубоки бунари, које су сточари прокопали до подземних река. Из таквих бунара воду захватају помоћу ведрa завезаног за дугачки конопац.

Ми смо све наше конопце повезали у један и пустили ведро у бунар. Али, у подземној реци је било мало воде. Ведро је захватило само мало влажног песка. Тада сам ја решио да се спустим у кариз.

Завезао сам се за крај конопаца и спустио у таму. Упирао сам се рукама о зидове. По глави ми је сипио песак. Светли кружић неба над главом бивао је све мањи. Зидови бунара постајали су хладнији и влажни.

Доле је тамно. Напрегнуте уши су у стању да чују најслабији шум. Најзад, чује се жубор воде, али и неки несхватљив шум. Гледам, невиди се ништа. Најзад осећам: ноге су у води. Дно. Вода је до чланака.

Сагињем се и, саставивши шаке, пијем, пијем, пијем. Како је здрава — вода! Вода!

Одједном опет неки шум и пљесак у води. Као да је неко мокрим шакама лупнуло неколико пута по води. Замо сам. Слушам задржавши дисање. Али чујем само ударе свог срца.

Палим шибицу. Она је блеснула и угасила се. Запазио сам да стојим на дну пелине и да је око мене вода. Стављам ведро на дно и лончићем сипам воду у њега. Тада је изненада око мене вода ускипела. Као да је неко створење са безброј ногу потрчало по води!

Брзо узимам шибицу и палим је. Она је опет блеснула. Лагано сам подигао ведро. Пламен шибице је осветлио десетине жмиркајућих очију. На зидовима пелине клатиле су се, претећи, змије. Из воде су ме не мичући се гледале жабе и корњаче. Њихове очи су повремено светлеле као свици у ноћи.

Жабе су се због глади претвориле у скелете покривене кожицом. Оне су дошле из оближње реке подземним каналима и зауставиле се ту, осушене на смрт. Корњаче и змије су пале одозго.

Њихове гладне очи су гореле, изгарале. Сада ће шибица да се угаси. Та гладна мокра гомила навалиће на мене својим влажним, хладним и љигавим телима.

Одједном је наш пратилац подигао руке и потрчао у страну. Претрчавши око 50 метара, пао је лицем на пешчано узвишење.

Ето, један је већ настрадао! Али, изненада су и муле полетеле у том правцу и за-

Шта да радим?

Ватра је паралисала становнике бунара. Страх је парализовао мене.

Нешто ме је лупило по јасу. Конопац!

Зграбивши пуно ведро, дрмнуо сам конопац свом снагом. Брзо су ме повукли навише, док ми је на главу опет падао песак.

Ево ме на површини. Врхушина је, а мене је ухватила дрхтавица. Легао сам на песак и зарео лице у дланове. Кроз главу ми пролазе страшне слике пустиње: врепа зе-

мља, нигде воде, варљива фатаморгана... Али, све то нестаје и бледи пред бунаром. У њему сам мало пре видео други свет. У свету где је вештина хватати и грести јача од човечијег разума. А шта може да буде страшније од тога?

Моји другови су, без мене, извукли некако воду и за муле. Умивали су се без мене, пољивали водом главу и леђа. Без мене су покупили ствари и оседлали муле. Када смо кренули, устао сам и, као у сну, пошао за караваном.

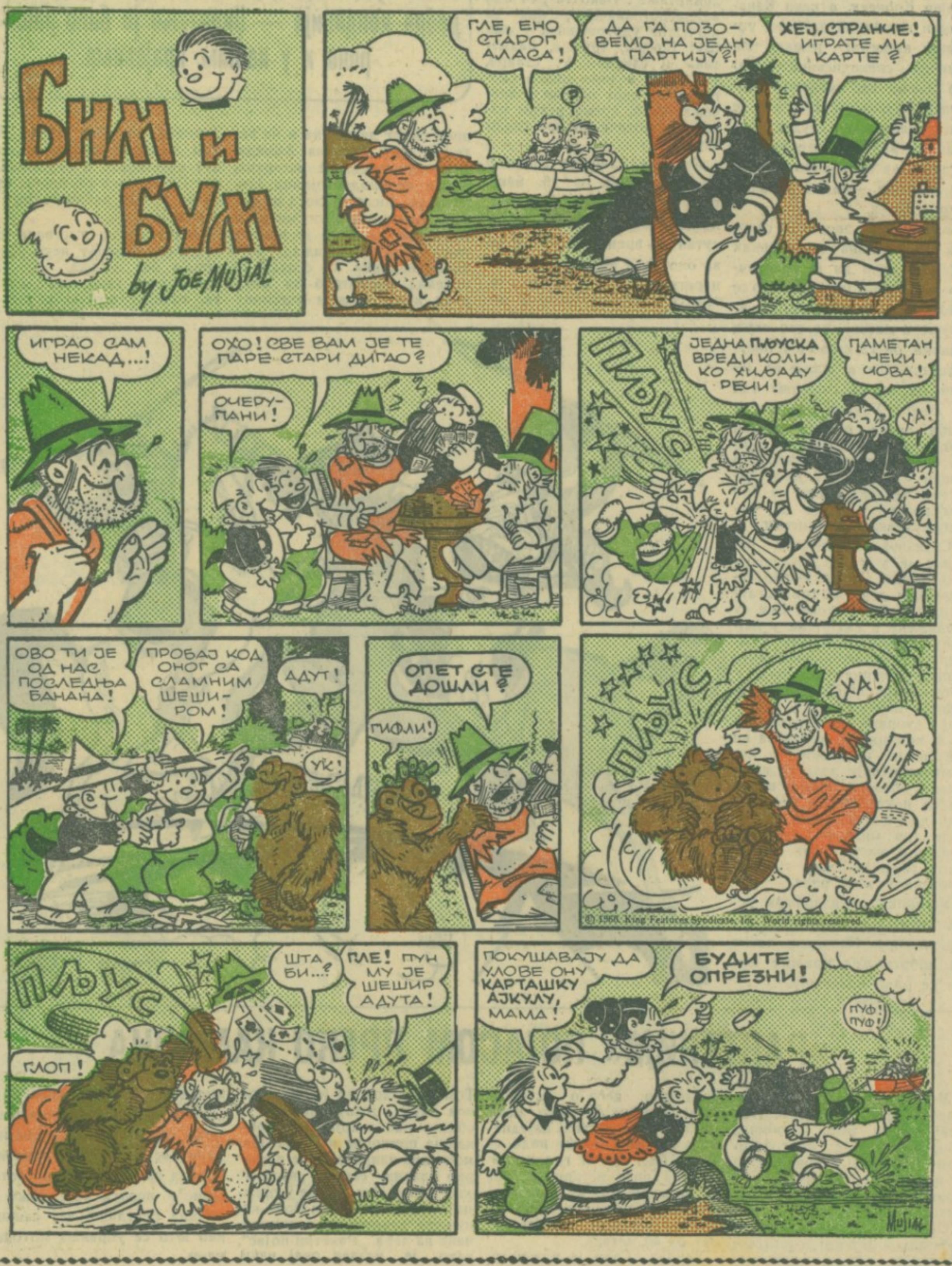
ЛЕЊИ МРАВИ

У мрављим насељима, која замишљамо као савршене заједнице, пронашли су научници нешто врло необично. Међу вредне и добре раднике: војнике, дадиље и подрумаре, увукли су се негативни елементи: пијанице, крадљивци, лењивци и робовласници.

Од 100 вредних мраварадника најмање 5 су лењивци. Они свако јутро напуштају своја насеља као и вредни радници.

После дневног рада и труда, мрави одлазе у подруме својим „кравима“ да се нахране, где стари мрави негују биљне ваши. Лаким притиском на задњи део тела биљне ваши сваки може да дође до толико жељене капи слатког секрета, који ове луче. И у самом подруму постоји стража која чува ред и спречава злоупотребу. Али и међу мравима има пијаница! Они вешто заварују стражаре па се напију сока и из неколико ваши. Само сам се и одаду — после кратког времена, услед неумерене употребе овог „нектара“, показују знаке пијанства: тетурају се, окрећу се у круг и закрчују ходнике. Тада стражари ступају у акцију: својих оштрим клештама хватају нежељене госте и избацују их из ходника који воде за „крмче“.

У сенци вредних мравара живе и такозвани Амазон-мрави који уживају рђав глас робовласника. Они су потпуно напустили рад, — и живе од тога што заробе изврстан број ситних мравара које држе као заробљенике у свом мравњаку. Довољан је само мали покрет пипка њиховог господара па да се робови у трку разиђу и убрзо донесу велике количине хране, коју он за час слисти, а за робове остави само остатке са своје трпезе. Робовласници су се током времена тако навикли на робове, да су се дегенерисали и постали беспомоћни — без робова би вероватно угиинули од глади.

ЛЕТЕЋА ФАРМЕРКА

Фармерки Рут Глозер, из села Мочвел, у кантону Берн, Швајцарска одједном је хоризонт постао мали. Гледајући сваки дан у небо све ствари за њу почеле су да доби-

јају други изглед. У том маштању она се одлучи да постане авијатичарка. И, заиста, да нас она има седам диплома као туристичка авијатичарка, као падобранац и пилот акробата.

Тако је Глазерова постала прва жена пилот Швајцарске. Она има све особине професионалног пилота и жеља јој је била да постане линијски пилот, а да поред тога вози и хеликоптер.

Великом енергијом и јаком вољом она је то све и постала. После летења Глазерова прелази пут од аеродрома Белмоз до њене фарме на коњу, затим марљиво ради на својој фарми,

ИСТОРИЈСКА ФОТОГРАФИЈА

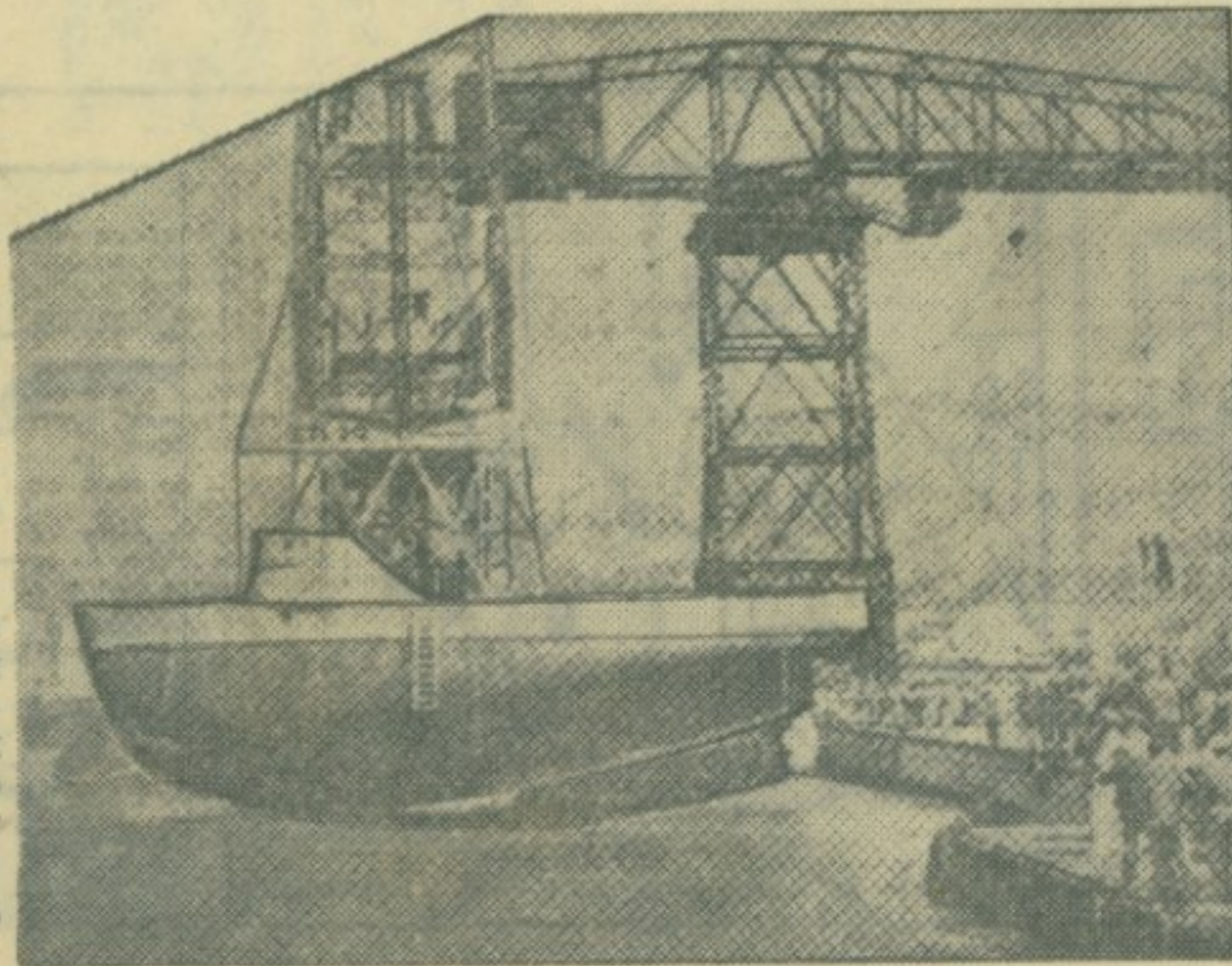
Велик број такозваних историјских фотографија postale су легенда. На њима се често приказује догађај који открива способности и интуицију фотографа који су успели да се у згодно време нађу на згодно месту. Камера им је омогућила да овековече поједиње фрагменте из историје.

Многе слике које су свекочиле историјске догађаје познате су широм света. Али, ко се сећа имена оних

који су те снимке начинили или ко се сећа околности под којима су ти снимци начињени? Да би све то сачувао од заборава колико год се може, Џон Фабер, историчар америчког националног удружења фото-репортера, написао је по свом укусу збирку најзначајнијих историјских фотографија која има 57 слика. Фабер је и сам био фото-репортер и своју збирку почео је са фотографијом Роџера Фентона, који је као

дописник једног листа учествовао у Кримском рату 1855 године. У оно време још није био пронађен систем полутонова у фотографији, тако да су уметничке руке морале да допуне рад. Израда сваке фотографије у то време била је права мука. Метод којим се служио Фентон био је несавршен; све је могло да поквари слику: топлота, мало прашице, влажност, па чак и његов дах када није пазио. Све је то могло да уништи осетљиву плочу.

Ова збирка иначе је лепо опремљена. На насловној страни приказан је фотограф из ранијих времена у чијој се позадини види скициран процес прављења фотографије. У њој има много занимљивих детаља у којима се описују трагедије, напети тренуци, и веселе сцене у којима су се нашли фотографи. Тако се ту налази и случај фоторепортера Вилијама Варнике који је кренуо да сними полазак председника општине Гејнора који је требало да се укrcа на брод. То је било 1910. године. Међутим, Варнике је закуснио, а његове колеге су већ сликале Гејнора и вратиле се у своје редакције. Варнике је хтео да по сваку цену направи снимак. Док се мучио око улагања новог оквира у апарат, неко је покушао да изврши атентат на Гејнора. Ту је срећа послужила Варника; успео је да сними тај моменат и захваљујући стицају тих околности његово се име прочуло. У овој књизи у већини случајева даје се име онога који је снимак направио и изнесе се околности под којима је све то учињено.

У СУСРЕТ НАЈВЕЋИМ ДУБИНАМА

Американци који су професору Пикару ставили на располагање знатна финансијска средства преотели су Французима рекорд роњења батискафом у дубину. Нанме, Жак Пикар је са батискафом „Трст“ пре годину дана доспео у Тихом океану до дубине од 10.740 метара, а Француз Уо постигао је пре тога светски рекорд, 1954 године, када је код Дакара стигао на дубину од 4.050 метара.

Средином августа завршен је у Тулону и пуштен у море нови француски батискаф „Архимед“. Он представља последњу реч технике у области подморског истраживања. „Архимед“ носи ознаку Б. 11.111 и има такве квалитете да може, како се стручњаци надају, са лакоћом да постигне највеће дубине у мору које су веће од 11.000 метара. Изградња „Архимеда“ стајала је 250 милиона старих

франака. По мишљењу његових творца он представља „руке и очи за велике дубине“ а они се надају да ће се помоћу њега омогућити истраживање најдубљих и најскривенијих подморских провалија.

Поред научно истраживачких циљева пред „Архимеда“ се поставља и један чисто спортски задатак: преотети светски рекорд роњења у дубину Американцима и бацити котву на још неосвојене океанске дубине. Још увек има доста неосвојених „врхова“ океанских Хималаја постављених на главу. То су океански амбиси Кермадек недалеко од Новог Зеланда (10.050 метара) Филипини (10.265 метара), Курили (10.540 метара), Тонга код Каприкона (10.880 метара), Рамапо источно од Јапана (10.050 метара) и највеће подводне провалије на свету код Гуаме (11.034 метра)

ИПАК ХОМЕР

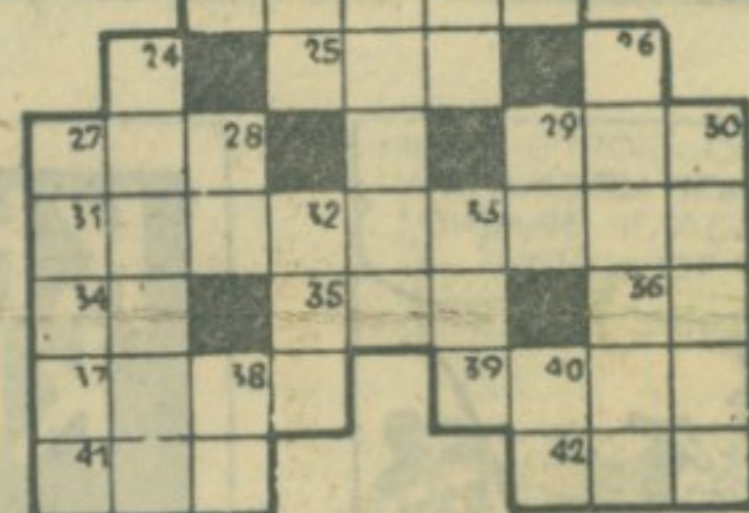
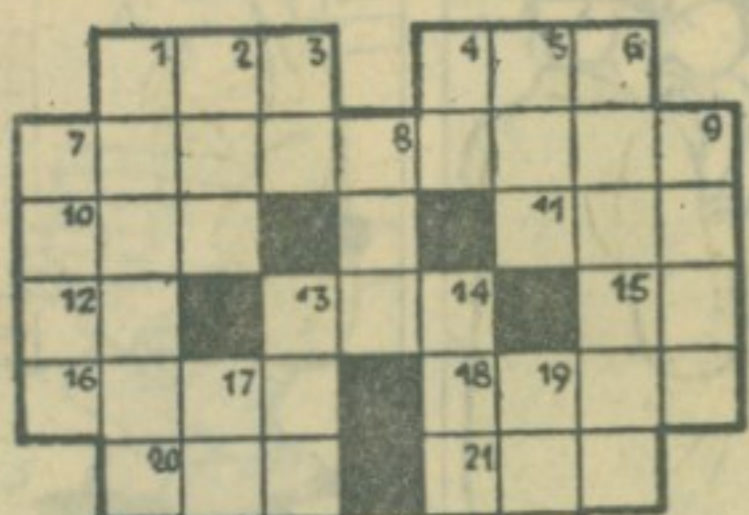
Брижљива анализа грчког епа „Илијаде“ помоћу електронских машина показала је да је ово велико класично дело читаво написано један једини песник. Ово је недавно изјавио Џејмс

Мекдонаф, научни сарадник Колумбија универзитета у Њујорку. Мада су и досад спевови „Илијаде“ и „Одисеја“ приписивани Хомеру, научници нису искључивали могућност да је у стварању ових дела учествовало више песника. У испитивању Џејмса Мекдонафа свих 120.000 речи „Илијаде“ били су подвргнути брижљивој анализи, као и њихова метричка употреба.

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

Водоравно: 1) домаћа животиња; 4) музички термин; 7) индустријска биљка; 10) женско име; 11) друга; 12) индустријски наштар; 13) град у Немачкој; 15) река у Аустрији; 16) обала; 18) македонско мушко име; 20) холандски сликар (17. в.); 21) председник шпанских комуниста; 22) јединице хемичког елемента са кисеоником; 25) службени спис; 27) свежа; 29) лом; 31) гол у СССР; 34) предлог; 35) богиња зоре код старих Грка; 36) прилог за место; 37) река у Етиопији; 39) староримски књижевник; 41) оксид; 42) немачки.

Успавано: 1) руски књижевник („Евгеније Онегин“); 2) женско име; 3) два слова; 4) персун; 5) језеро у Северној Америци; 6) врста птице; 7) гол у Француској; 8) орган чула вида; 9) метак; 13) чин; 14) наше издavaчко предузеће; 17) копоена; 19) својта; 23) прилог за време; 24) река у Чехословачкој; 26) врста експлозива; 27) река у Бугарској; 28) индустријски савременог књижевника („На Дрини хуприја“); 29) два слова; 30) врста птице; 32) рубли; 33) осовина; 38) део коњске опреме; 40) показна заменица.

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно: 1) аут; 3) кас; 6) пер; 7) врста; 9) Арап; 11) атол; 12) Молат; 14) име; 15) ут; 16)

Лаб: 17) А(нтонио) Ј(анинго); 19) Кремљ; 20) Ига; 21) ала; 23) зно; 23) лево; 24) Авада; 26) ес; 27) Ика; 29) он; 29) Она; 31) Аваго; 32) бора; 33) тид; 36) еота; 37) еја; 38) тле; 38) ета.

Успавано: 1) авиотранспорт; 2) Урал; 3) Кра; 4) Асти; 5) споменик; 6) памук; 8) атеја; 10) палма; 13) Тал; 19) Ело; 20) иста; 22) Зварт; 23) „Леобе“; 24) Ака; 25) анота; 30) Арап; 32) авет; 34) Ате.

Танкови са свежим млеком

Беланчевина је основна супстанца појединих ћелија људског организма а највише је има у млеку и млечним производима. Најмање количине потребне за одржавање људског организма у току једног дана износе 0,6 грама беланчевине по једном килограму телесне тежине. Иначе је нормално потребан један грам на сваки килограм тежине.

Према годинама старости, за нормално функционисање организма у току 24 часа, било би потребно на сваки килограм тежине околико грамова беланчевине:

за децу до 6 месеци	3,5
за децу од 7 до 12 месеци	3,0
за децу од 1 до 6 година	2,8
за децу од 7 до 9 година	2,5
за децу од 10 до 14 година	1,8
за омладину од 15 до 18 година	1,5
до 65 година	1,0
преко 65 година	1,2

У појединим врстама млека различита је садржина односно тежина беланчевина. У 100 грама пуномасног млека има је 25,8 грама, у истој количини сира од 19 до 28 грама, што зависи од врсте (у 100 грама бутера има само 0,6 грама, а у 100 грама хлеба; прног 9,5 а белог 8,5 грама).

Различите врсте занимања повлаче код одраслих и извесна померања у овим прописима. Нарочито је то случај код тежег физичког рада или умног напора који захтева већу концентрацију пажње.

За возаче моторних возила у многим градовима Западне Немачке на бензиским станицама уз пумпе-танкове са горивом за возила, постављају се и танкови са свежим млеком за возаче. У судовима од пластике добија се пола литра свежег млека за физичку и нервно окрепљење и јачу концентрацију при брзој возњи.

НАПРАВИ САМ

КАКО ДА НАПРАВИМО ТЕЛЕГРАФСКИ АПАРАТ

„Телеграф“ је грчка реч и можемо је пренести са „писалка на даљину“. Већ самим тим смо углавном рекли чему такав апарат треба да служи. Прави телеграфски апарати „пишу“ на велике раз

даљине. У ствари, они не пишу правим словима, већ пирним тракама уцртавају читав низ тачака и цртица. Човек који ради са одашљачем куцка по тастеру, на пример, једанпут кратко је

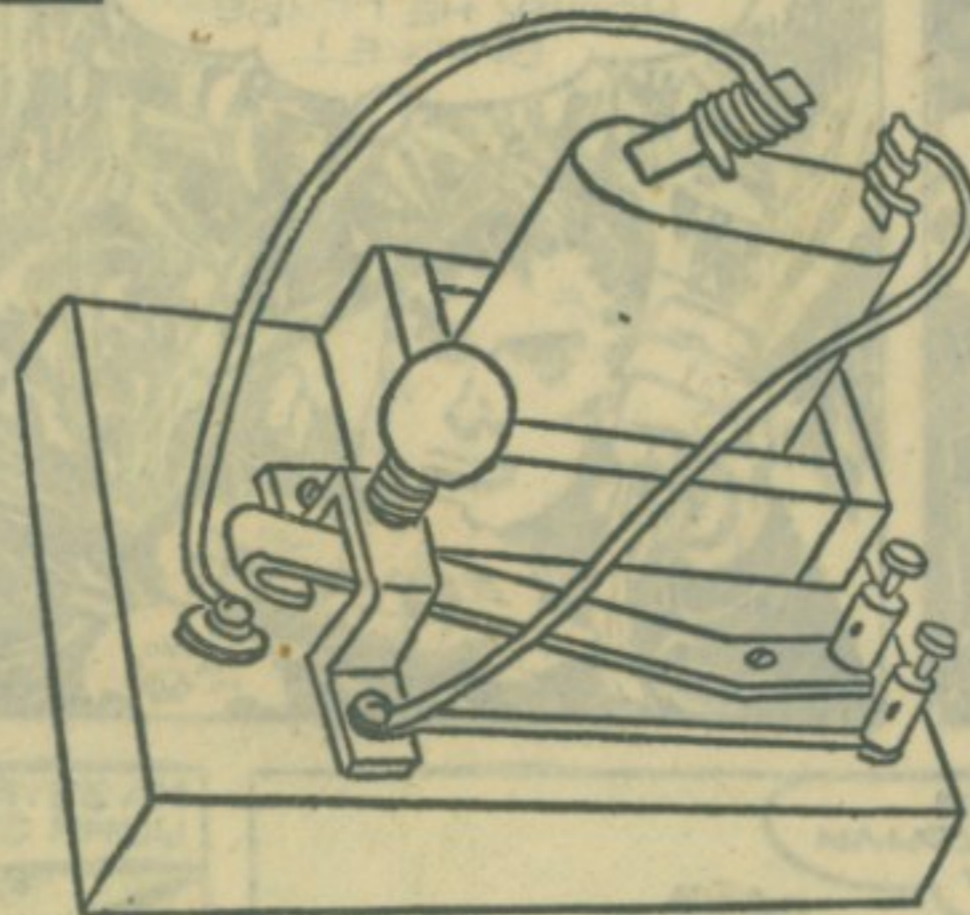
данпут дугачко. На другом крају — електромagnetским путем се откуца: — знак за слово а.

Та нарочита азбука се назива Морзеова. У овој азбуци можете се служити и куцкањем, зујањем или лампичама. Ово последње је најједноставније. Без много мук можете са пријатељем који стањује у суседству успоставити на тај начин телеграфску везу. Морате ипак знати да улице и јавна места не смеете, без дозволе, изукрштати жицама.

Апарат је заиста веома лако направити. На дашцици која је неких 8 сантиметара широка и 12 дугачка имате места за целу апаратуру. За цешну батерију оставите места у једном углу дашцице и ту је добро причврстите.

Потребна вам је мала сијалица (за цешну лампу) и један фасунг за њу. На слици се види како се фасунг причвршћује на дашцицу. Направите сасвим једноставан тастер од парчета месинга или плеха, неких 12 сантиметара дугачак. Он мора бити довољно узан да би прошао, као што се то на слици види испод фасунга за који је учвршћена сијалица. На једном крају тастер се учвршћује са два шрафа а напред се савије једно парче од око 1,5 сантиметра дугачког.

Онда, поставите још један завртач и од њега спроведите бакрену жицу до фасунга, а одакле до краћег крака батерије. Морате водити рачуна о томе да жица на местима где се везује буде потпуно равна. Тастер се поди-

же на горе тако да, догод не притиснете на њега, налаже на контак-шраф фасунга.

Дук се не сме дирати, јер иначе неће цео апарат функционисати.

Са већег крака батерије води жица до месинганог шрафа учвршћеног испод тастера. Он даје контакт кад хоћемо да одашљачемо поруку, значи — кад притиснемо на тастер.

Сад вам треба још само две изолирание жице које ћете спровести од нашег апарата до пријатељеног.

На слици доле види се ток струје и како поједини делови раде.

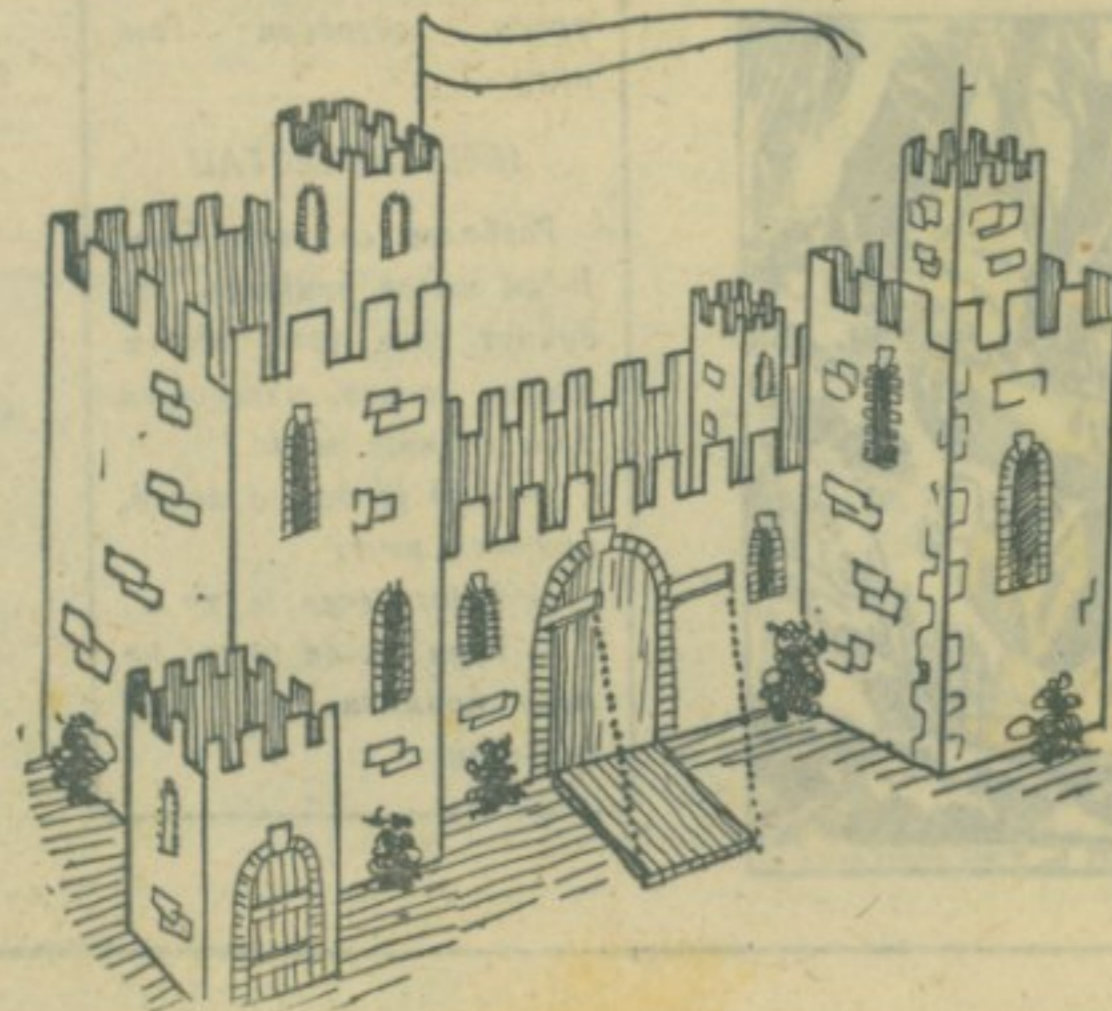
А ево вам Морзеове азбуке.

а	—
б	—
в	—
г	—
д	—
е	—
ж	—
з	—
и	—
ј	—
к	—
л	—
м	—
н	—
о	—
п	—
р	—
с	—
т	—
у	—
ф	—
х	—
ц	—
ч	—
ш	—

ТВРЂАВА

Покушајте да од узаних и танких летвица направите коштур за тврђаву и облепите га чвршћим картоном изрезаним као што показује слика.

Тврђава ће лепо изгледати ако по „зидовима“ направите и шаре као да су зидани од камена. Не заборавите заставице и цеве.

Јесте ли већ чули да...

... Јосип Ткалац био је први глумач-комичар који је играо у Београду. Он је са новосадским глумцима дошао из Загреба у фебруару 1842. године и играо је у „Театру на Бумруку“, првом београдском позоришту.

... слон веома касно сазрева. Његова прва

младост траје 25 година; тек тада он достигне пуну висину и снагу.

... име Каиро носи је данас град у свету. Највећи од њих је онај у Египту, док се осталих десет Каира на лазе у Сједињеним Америчким Државама.

... према писању дубровачког историчара Мавра Орбинија, први је у Србији употребљено ватрено оружје кнез Ла

зар у рату против кнеза Николе Алтомановића 1317. године када ће овај склонити у ужички град.

... прет други светски рат у Београду је било 13 биоскопа са 7.620 места.

... ваздушна саобраћај у нашој земљи отворен је први пут 28. фебруара 1928. године.

Тог дана полетео је први авион на првој линији Београд—Загреб.

... од свих градова у Србији снег се просечно задржава најдуже број дана у Крагујевцу (40), Титовом Ужицу (38) и Зајечару (37).

... египатски фараон Тутмес III, 1.500 година пре наше ере, имао је

ботаничку башту која је била надалеко чувена.

... од 800.000 становника колико их има немачки град Келн, 16.000 имају презиме Шмиц.

... музички инструмент акордеон пронађен је у Немачкој око 1825. године.

... речи „цилиндар“ и „сулундар“ у ствари су једна иста реч. То је грчка реч „килиндрос“ (ваљак) која је у латин-

ском добила облик „цилиндрус“, а касније у турском „цилиндир“ од које је постао израз „сулундар“.

... за време лета срце спавог миша има 420 откуцаја у минуту, а за време зимског сна свега 16.

... највећу површину у целој светској историји обухватало је монголско царство („Царство великог кана“) за владавине Кублај кана, унука страшног Џингиз кана.

Ква-Ква!

уређује Паја Патак

БОЉЕ ЈЕ

— Кад порастеш, по-стани разносач пакета као чика Шиља — саветује тетка Паја Раја.
— Више бих онда волео да будем Деда Мраз јер он разноси пакете само једном годишње — пристао је Раја.

МОЖДА НИЈЕ ПЛАЊЕН РАЧУН

На часу физике наставник објашњава кратак спот:
— Опренем прекидач, али сијалице се не запалише. Покушам поново, али узалуд. Децо, шта је узрок томе?
— Можда није плаћен рачун, одговори Гаја рачун.

НИЈЕ БОЛЕСТАН

Разболео се чика Баја. Један његов пријатељ, забринут због тога, оде и позове лекара, иако чика Баја то није рекао.
— Кад је дошао лекар, пријатељ рече:
— Бајо, лекар је ту...
— Реци му да никог не могу примити, јер сам болестан.